

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİM VE SPOR ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İŞİTME ENGELLİ MİLLİ SPORCULAR İLE SPOR
YAPMAYAN İŞİTME ENGELLİLERİN BENLİK
SAYGISI DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI**

Önder KARAKOÇ

ELAZIĞ -2010

Prof. Dr. Emine ÜNSALDI

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tez Yüksek Lisans Tezi standartlarına uygun bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanı

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN

Danışman

Yüksek Lisans Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Fatma ÖZMEN

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN

Yrd. Doç. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Yüksel SAVUCU

Yrd. Doç. Dr. Cemal GÜNDOĞDU

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışma, birçok kişinin destek ve yardımlarıyla tamamlanmıştır. Çalışmanın ön hazırlık ve uygulama aşamalarında, işitme engelliler judo milli takım antrenörü ve üniversitede öğretim elemanı olarak görevime devam etmem nedeniyle bazı zorluklar yaşanmasına rağmen, bu çalışmanın planlanmasından sonuçlanmasına kadar, derslerim ve çalışmanın her aşamasında, bana destek olan beni yönlendiren tez danışmanım ve Fırat Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Müdürü Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇOBAN a çok teşekkür ederim.

Tüm yüksek lisans dönemimdeki yönlendirmeleri ve bilgilendirmeleriyle bu çalışmaya başlamamda bana destek veren B.E.S.Y.O da görev yapan hocalarım ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Bu çalışmada arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Selami YÜKSEK çalışmanın istatistiksel değerlendirmesinde, kendi yoğun işlerine rağmen, özveriyle çalışarak bu çalışmanın tamamlanmasında büyük yardımı olmuştur. Teşekkür ederim.

Ayrıca bu çalışma boyunca ve özellikle uygulama aşamasında, bana yardımları olan İşitme Engelliler Federasyonu Başkanı Oktay AKTAŞ ve Milli Takım antrenörlerine teşekkür ederim. Ayrıca çalışmanın tamamlanmasında Beden Eğitimi Öğretmeni Servet YILDIZ arkadaşarımdan Doç. Dr. Ömer ÖZÇİÇEK, Yrd.Doç.Dr. Önder DAĞLIOĞLU ve Öğr.Gör.Bekir MENDEŞ çalışmaya katkıda bulunan arkadaşarımdır. Teşekkür ederim.

Ayrıca çalışma boyunca her aşamada yanımda olan eşim Berna KARAKOÇ a teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	
ŞEKİLLER	
KISALTMALAR.....	
1.ÖZET	
2.ABSTRACT.....	
3. GİRİŞ	1
3.1. İşitme Engelliler	3
3.1.1. İşitme Kaybı	4
3.1.2. İşitme Kaybının Süresi	5
3.1.3. İşitme Engelinin Belirtileri.....	6
3.2 İşitme Kaybının Tipine Göre Sınıflandırma.....	7
3.2.1. İletimsel İşitme Kaybı (Conductive Hearing Loss)....	7
3.2.2. Duyu - Sinir (sensorinoural) Kaynaklı İşitme Kaybı..	7
3.2.3. Merkezi İşitme Kayıpları.....	7
3.2.4. Karışık (mix) İşitme Kaybı.....	7
3.2.5. Fonksiyonel Tip İşitme Kaybı.....	8
3.3. İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma.....	8
3.4. İşitme Engelli Bireylerin Gelişim Özellikleri.....	11
3.4.1. Bilişsel Gelişim Özellikleri.....	11
3.4.2. Dil Gelişimi.....	12
3.4.3. Motor Gelişim Özellikleri.....	12
3.4.4. Sosyal Gelişim.....	13
3.4.5. Duygusal Gelişim.....	14
3.5. İşitme Engelli Bireylerin Eğitiminde Kullanılan İletişim Yaklaşımları.....	14
3.5.1. İşaret Desteği Alan Yaklaşımlar.....	15
3.5.1.1. İşaret Dili.....	15
3.5.1.2. Parmak Hecelemesi.....	16
3.5.1.3. İpuçları İle Konuşma (Cued Speech).....	16
3.5.1.4. Tüm İletişim Yöntemi (Total Communication).....	16
3.5.1.5. İki Dil Yöntemi (Bilingual).....	16
3.5.2. İşaret Desteği Almayan Yaklaşımlar.....	17
3.5.2.1. Sözel İletişim Yöntemi.....	17
3.5.2.2. İşitme Eğitimi.....	17
3.5.2.3. Konuşma Okuması (Speech reading).....	17
3.5.2.4. Doğal-İşitsel-Sözel Yöntem.....	18
3.5.2.5. Van U Den Yaklaşımı.....	18
3.6. Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Engelliler İçin Önemi.	19
3.6.1. Toplumsal Açından.....	20

3.6.2.Eğitim Açısından.....	20
3.6.3.Sağlık Açısından.....	21
3.7. Beden Eğitimi ve Sporun İşitme Engelli Bireylere Gelişimsel Yönden Etkisi.....	22
3.8.İşitme Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor.....	23
3.9.Benlik Kavramı	28
3.10.Benlik Saygısı.....	28
3.10.1Benlik Saygısının Sporla İlişkisi.....	31
3.10.2Benlik Saygısının Gelişimi.....	35
3.10.3.Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	37
3.10.4.Benlik Saygısını Olumsuz Etkileyen Durumlar.....	38
3.10.5.Benlik Saygısını Yükseltmek İçin Öneriler.....	41
3.10.6.Benlik Saygısıyla İlgili Yapılan Araştırmalardan Örnekler...	41
4.GEREÇ VE YÖNTEM	54
5.BULGULAR.....	56
6.TARTIşMAVE SONUÇLAR	63
7.KAYNAKLAR	70
8.EKLER.....	76
9.ÖZGEçMİş.....	77

TABLolar

Tablo-1 İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırması.....	8
Tablo-2 Benlik saygısı karşılaştırması.....	31
Tablo- 3 Araştırma Gurubu.....	54
Tablo-4 Milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin ekonomik durumları	57
Tablo-5 Ailedeki kardeş sayıları ve engellilik durumu.....	57
Tablo- 6 Anne ve baba yaşama durumları.....	58
Tablo- 7 Anne ve baba eğitim ve meslek durumu	58
Tablo- 8 Milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.....	59
Tablo-9 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.....	60
Tablo-10 İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.....	61
Tablo-11 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile işitme engelli milli takımında yarışan Voleybol branşındaki sporcuların benlik saygıları.....	62

ŞEKİLLER

Şekil-1 Milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasındaki ilişki.....	59
Şekil-2 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.....	60
Şekil-3 İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.....	61
Şekil-4 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile işitme engelli milli takımında yarışan Voleybol branşındaki sporcuların benlik saygıları	62

KISALTMALAR

DEAFOLİMPİK	İşitme Engelliler Olimpiyatları
BES	Beden Eğitimi ve Spor
GSGM	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

1. ÖZET

Bu araştırma ile milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygılarının belirlenerek, bu iki grubun benlik saygı düzeyleri arasındaki farkların anlamlılık düzeylerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Milli Takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygıları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo sporcuları ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygıları arasındaki farklılıklara bakılmıştır. İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol sporcuları ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasındaki farklılıklar incelenmiştir.

Araştırmaya 2009 yılında TAYWAN da yapılan işitme engelliler olimpiyatları (DEAFOLIMPIC) takımındaki sporcuların bir bölümü katılmıştır. Çalışmanın örneklemini 23 deney (milli sporcular) ve 30'u kontrol (işitme engelli spor yapmayan) bireyler olmak üzere toplam 53 gönüllü kişiden oluşmuştur. Verilerin toplanmasında Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Demografik özellikleri belirlemek için, araştırmacı tarafından hazırlanmış, kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde 'Mann Whitney U Testi' SPSS 11.5 istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin analizi ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bu çalışma sonucunda, spor yapan işitme engellilerin, spor yapmayan işitme engellilere göre benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Spor, işitme engelli bireylerin duyuşsal niteliklerindeki olumlu etkilerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İşitme Engelli, Benlik Saygısı, Spor

2. ABSTRACT

This research aims to determine and find the significance level of the difference of self respect of handicapped national team level athletes and people who are not involved in sports activities. The relationship of self respects of handicapped national team level athletes and people who are not involved in sports activities were examined. We looked into the differences of self respect between athletes who compete in deaf handicapped national Judo team, which is a martial art sports branch, and people who are not involved in sports activities. We looked into the self respect relationship between sportsmen who compete in deaf handicapped national volleyball team and people who are not involved in sports activities.

A portion of athletes from deaf Olympics team held in Taiwan (DEAFOLIMPIC) participated in the research. The sample of this study consists of 53 voluntary participating people in which 23 of them are experiment (national athlete) and 30 are sedentary (non athlete deaf). Coopersmith self respect scale is employed. A personal information form that was prepared by the researcher was use to determine the demografic properties. SPSS 11.5 statistical pacage program was used to conduct 'Mann Whitney U Test' analyses with the data. A statistically significant difference was found in this study.

In this study the self respect of deaf handicapped athletes is found to be higher than the deaf handicapped people who are not involveld in sports activities. It is seen that sports affects personal charecter of deaf handicapped people.

Keywords: Deaf handicaped, self respect, sports

3. GİRİŞ

Kişiliği etkileyen en önemli faktör benliktir. Benlik, kendi kişiliğimize ilişkin kanılarımız ve kendi görüş tarzımızdan oluşur. Bu bakımdan benlik, kişiliğin özel yanı olarak da tanımlanabilir. Benlik böylece bireyin özellikleri, yetenekleri, değer yargıları, emel ve ideallerine ilişkin kanılarının dinamik bir örtünüşüdür. Benlik bilinçli olmaktır. Benlik ruhsal ve bedensel bir kavramdır. Benlik kavramı, bireyin kendi kimliğinin farkında olmasıdır (53)

Benlik saygısı yüksek gençler başarıya çok önem verir ve yarışma gerektiren uğraşları seçerler. Kişinin benlik saygısının yüksek olması başkaları tarafından da değerli bulunduğu inancını pekiştirir. Benlik saygısının düşük olması ise başkalarınca olumsuz değerlendirildiği inancını pekiştirir (96)

Ailenizde veya bir yakınınızda işitme kaybı olduğunu öğrendiğiniz zaman karmaşık duygular yaşayabilirsiniz. Üzülebilir, korkabilir, suçluluk hissedebilir ya da en azından sadece işitme kaybı olduğu için daha rahat hissedebilirsiniz. Bu duyguları yaşamamız son derece normaldir. Birçok anne ve baba, çocuğunun işitme engelli olmasından dolayı uzun süre üzüntü ve çaresizlik yaşar. Önemli olan, çocuğunuza ve size hizmet verebilecek olan uzmanların varlığından haberdar olmanız ve bir an önce bu uzmanlarla iletişim kurarak, çocuğunuzun eğitimi ve gelişimi için gereken desteği almak için harekete geçmektir (15).

Engelli olmak, hiç kimsenin kendi tercihi değildir. İnsanlar doğuştan veya doğduktan sonra geçirdikleri hastalıklar ya da kazalarla, vücut fonksiyonlarını veya bazı organlarını kaybedebilir. Bu durum, yaşamlarında, yerine getirmeleri gereken bazı görevleri yapmalarını engeller. Normal ve sağlıklı bir hayat sürdüren insanlarda her an için engelli olmaya adaydırlar (37).

İşitme engelli çocukların erken teşhis edilerek işitme cihazı kullanmalarının bir an önce sağlanması ve doğru yaklaşımlarla zaman geçirmeden eğitim faaliyetlerine başlanması gerekmektedir. Engel, erken teşhis edildiği ve

uygun işitme cihazı kullanıldığı takdirde bu çocuklar içinde yaşadığı ortama daha kolay uyum sağlayabilecekler ve birey olmanın mutluluğunu yaşayacaklardır (15).

Okul öncesi dönemden başlayarak çocukluk dönemi boyunca sağlanan sportif etkinlik olanakları işitme engelli çocuklara dil ve sosyal becerileri edinmek için gerekli iletişim fırsatlarını sunacaktır. İşitme engelli çocuklar böyle bir ortamda dili kullanmak için gerekli amaçlara sahip olacak, yaşlılarını ve hareket ortamındaki yetişkinleri izleyerek hem fiziksel gelişimlerini hem de sosyal alandaki becerilerini geliştirebileceklerdir (37).

Engelli kişiler için ise spor, öncelikle topluma entegrasyonu sağlamak ve kendi kendine yetebilme duygusunu ortaya çıkarmak için uygulanan rehabilitasyon programları içinde yer alan engellilere yönelik özel ve resmi müsabakalar ve olimpiyatlar düzenli aralıklarla yapılmaya başlanmıştır.

Spor, engelli bireylerin sağlam ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine olanak sağlayarak özel eğitimde ulaşılması hedeflenen "entegrasyon " için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Böyle bir ortamda, engelli birey, diğer engelli kişilerin sorunlarını gözleyerek kendine karşı olumlu tutum geliştirmekte, yaratıcılığı uyarılmakta, yalnızlık duyguları en aza inmekte, çevresi genişlemekte ve daha anlamlı bir yaşam sürme şansı yakalamaktadır (69)

Tiryaki ve arkadaşları, yaptıkları bir araştırmada da spor yapanların yapmayanlara göre daha dışa dönük ve duygusal olarak dengeli oldukları belirtmişlerdir(83).

Türkiye'de sporla ilgili araştırmalar, spor bilimciler tarafından çok sayıda yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Buna rağmen, sporda psiko-sosyal alanlarla ilgili araştırmaların sayısı, yabancı ülkelerle karşılaştırıldığında, çok düşük sayıda olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamına işitme engellilerin alınması, bu çalışmanın, sporla ilgili diğer yapılan benlik saygısı araştırmalarından ayrılan yönlerinden biridir. İşitme engelli spor yapanlar ile spor

faaliyetlerine katılmayanların benlik saygıları ile ilgili bu araştırma ile sporun engelli bireyler üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

3.1. İşitme Engelliler

Birey işitmeyi algılayarak olaylara tepki vermekte ve olayları yorumlayarak çevresiyle etkileşimde bulunmaktadır. Bu duyuda oluşan bir hasar ya da yetersizlik sonucunda bireylerin engellerinden dolayı çevreleriyle etkileşimlerinde sorunlar çıkmaktadır. İşitmeyen bireylerin çevreye uyum sağlamadaki sorunları, bireyin kendine dönük, çevresine karşı ilgisiz, olaylara tepkisiz kalmasına neden olmaktadır. Bu tepkisiz kalma durumu bireyde devam ettikçe sosyalleşmede de problemler ortaya çıkmaktadır. Çocuk işiten akranlarıyla iletişim kurma yerine sadece kendi gibi işitme engelli olan bireylerle iletişim kurmayı tercih etmektedir. Böylece çocuk sınırlı sayıdaki kişiyle iletişim kurup, kendini geliştirme de belirli çerçeve çizmektedir (83).

İşitme engelliler yaşamları boyunca diğer insanlarla etkileşimlerinde, akademik çalışmalarda, duygusal ve davranışsal alanlarda ve mesleki yaşamlarında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların çözümlenmesi için işitme engelli çocukların sosyal beceri düzeylerinin artırılarak toplumla bütünleştirilmesi gerekmektedir (4, 5).

İşitme engeline bağlı her türlü probleminizde size yardımcı olacak kişiler uzmanlar olacaktır. Uzmanlar sizi dinleyecek, destek olacak ve çözüm yolları üreteceklerdir. İşitme engelli bir çocuğunuz var ise, çocuğunuzun içinde bulunduğu ortamda bazı özel düzenlemelerin yapılması, onun gelişimi için oldukça faydalı olacaktır. Çocuğunuzun etrafında bulunan yetişkinlerin onunla sık ve uygun şekilde iletişim kurması, çocuğunuzun onları örnek alarak benzer şekilde iletişim kurmaya çalışmasını sağlayacaktır. Çocuklar gelişimleri süresince, çevrelerindeki yetişkinlerin davranışlarını kendilerine örnek alırlar. Sizler ne kadar uygun iletişim davranışları gösterirseniz çocuğunuz da o derece uygun iletişim davranışları sergileyecektir. Uzmanlar tarafından verilen erken eğitim, çocuğunuzun dinleme becerilerini geliştirecek, sizinle daha rahat iletişim

kurmasını sağlayacaktır. Eğitimi süresince çocuğunuzda kaydedilecek gelişme, sizin de yaşadığınız olumsuz duyguları ve stresi azaltacaktır (15).

İşitme engelli çocuğu olan ve ya olmayan ailelerin, çocuklarını sosyal yeterlilik ve bağımsız işlevsel davranış alanlarında değerlendirildikleri bir çalışmada, ailelerin çocuklarını motor gelişim, kişisel-toplumsal yaşam alanlarında aynı, ev-toplum uyumu ile sosyal ve iletişim becerileri alanlarında ise; engelli olmayan çocuklarından anlamlı düzeyde farklı oldukları saptanmıştır. Bu durumun, işitme engelli çocuklara sosyal ve iletişim becerilerini geliştirebilmeleri için çok az fırsat verilmiş olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir (59).

İşitme engellilerin farklı eğitsel düzenlemelere yerleştirilmiş olmasının, sosyal etkileşim ve sosyal reddedilme üzerine etkisini inceleyen çalışmalarda, kaynaştırılmış ortamlardaki işitme engellilerin, ayrı özel eğitim kurumlarındaki öğrencilere göre, daha yüksek düzeyde sosyal reddedilme yaşadıkları, ancak bu sonucun aynı özel eğitim kurumlarındaki işitme engelli öğrencilerin kendi aralarındaki farklı iletişim biçiminden kaynaklanabileceği belirtilmektedir (50,65).

3.1.1. İşitme Kaybı

İşitme kaybı, konuşma ve çevresel seslerle ilgili akustik bilgileri algılamadaki yetersizliktir. Yetersizlik, işitme kaybının derecesine göre konuşma gelişimini geciktirmekte veya engellemektedir. İşitme kaybının başlangıç yaşı: işitme kaybı oluş yaşı veya dili kazanmadan önceki dönemde olduğu takdirde, konuşmayı algılama merkezleri bölgelerinde fonksiyon yetersizliği görülebilmektedir. Bu bölgelerin işitsel uyarıcıyı normal işiten kulak gibi sık algılayıp yorumlamadaki eksikliği, konuşma gelişimini geciktirmekte veya engellemektedir. İşitmenin gerçekleşebilmesi için:

- 1- Sesin olması,
- 2- Sesin kulağa ulaşması,
- 3- O sesin insan kulağının alabileceği frekans sınırları içinde olması,
- 4- Sesin kulaktaki dış, orta ve iç kulak bölümlerini aşması,
- 5- Merkeze ulaşması ve merkezce algılanması gerekmektedir (59).

3.1.2. İşitme Kaybının Süresi

İşitme kayıplı çocuğun işitme kaybı, tanı, rehabilitasyon süresi uzadığında, konuşmayı algılama merkezlerinin konuşma ile ilgili bilgi yoksunluğu artmakta, kaybın tipi ve derecesine göre işitme kayıplı çocuğun konuşma gelişimi, normal işiten çocuğun konuşma gelişimine göre gecikmekte veya durmaktadır. Genel kanı, işitme kaybının en erken dönemde tanımlanmasıdır. Böylelikle, normal işitsel sistem yapısının korunmasıyla çocuğun normal gelişimi sağlanır (74,91).

3.1.3. İşitme Engelinin Belirtileri

İşitme engeliyle ilgili olarak normal sınıf öğretmenlerinin ve velilerin dikkat etmeleri gereken belirtileri şunlardır;

* 0- 12 ay arasında refleksif davranışları veya o döneme ait işitsel davranım özelliklerini göstermiyorsa,

* Sık üst solunum yolu enfeksiyonları,

* Sık sık yanlış ve yavaş yanıtlar verme,

* Sesin yönünü ve kime ait olduğunu belirlemede güçlük çekilmesi,

* Konuşulanı anlayabilmek, sesi algılayabilmek için konuşmacı yada ses kaynağına (tv..) yakın durma,

* Konuşmada bozukluk, ton, ritim ve vurgu özelliklerinin olmaması,

* Fiziki görüntüler ve sağlıkla ilgili belirtiler,

* Sık sık kulak ağrısı,

* Kulak akıntısı,

* Sık sık kulak çınlaması, baş ve kulak uğultularından şikayet,

* Bedensel devinimlerde (oturma, koşma, yürüme) denge bozukluğu,

* Süreğen soğuk algınlığı,

* Kulak kaşıma,

Konuşma ve sesle ilgili belirtiler,

* Konuşmada belirli seslerin düşürülmesi ya da değiştirilmesi,

* Kekeleme dâhil diğer konuşma engelleri,

* Belli sözcüklerde yanlış söyleyiş,

* Devamlı olarak fısıltı halinde ya da bağırarak konuşma,

- * Konuşmada tek düzelik,
- * Benzer sesli sözcüklerin araştırılması,
- * Sınıftaki davranışlarıyla ilgili belirtiler,
- * Dershanede birden oluşan ses değişimlerinin farkında olmayış,
- * Motorlu araçların gürültülerine ilgisizlik,
- * Radyo, teyp gibi müzik araçlarını dinlemeye karşı ilgisizlik,
- * Sınıftaki tartışmalara karşı ilgisizlik,
- * Konuşulanların özellikle bazı sözcüklerin yinelenmesini isteme,
- * Konuşana belirli bir biçimde kulağını verme, bir eliyle kulağını destekleyerek dinlemeye çalışma,
- * Öğretmenin ya da konuşanın sürekli olarak yüzüne bakarak dinleme ya da izleme,
- * İşitebilmek için konuşana doğru eğilme ya da uzanma,
- * Konuşulanları bazen işitip bazen işitmeyerek insana işine geleni duyuyor işine gelmeyen duymuyor izlenimini verme,
- * İsteklerini meramını anlatmak için gereğinden fazla jest ve mimik kullanma,
- * Talimatları yanlış anlama,
- * Dikte çalışmalarında olağanüstü yanlışlıklar yapma,
- * Okul başarısında yaşına göre düşüklük,
- * Sık sık kulak oğuşturma ve karıştırma,
- * Sessizliği seçme,
- * Gülmede azlık,
- * Okuma güçlüğü.

Bu sayılan belirtilerin hepsine mutlaka rastlanacak diye bir zorunluluk olmamakla birlikte çoğunun bir arada görülme olasılığı fazladır. Duygu ve düşüncelerini ifade etmekte güçlük çeken ve diğer çocuklarda gördüğü özelliklerin kendisinde eksik kaldığını fark eden çocuk, uyum güçlükleriyle karşılaşacaktır (74,91).

3.2 İşitme Kaybının Tipine Göre Sınıflandırma

3.2.1.İletimsel İşitme Kaybı (Conductive Hearing Loss)

Sesin titreşmesi ve iç kulağa iletilmesinin, dış veya orta kulaktaki herhangi bir nedenle engellenmesi sonucu ortaya çıkar. İletimsel işitme kayıpları genellikle şiddeti daha alt düzeydeki ve düşük frekanslı sesleri işitmede bir yetersizlik olarak kendini gösterir. Kulak kepesiyle ilgili anomaliler, dem veya travma gibi nedenlerle iş göremez hale gelmesi, dış kulak yolunda işitmeyi engelleyecek anomaliler (kapalı olması, tümörlere bağlı oluşumlar), kulağa yabancı cisim kaçması, kulak kırı, kulakta görülen mantar ve çeşitli enfeksiyonlar, orta kulak iltihapları, kulak zarı ve kemikçik zincirinde olan yapışıklıklar bu tip işitme kayıplarının en sık rastlanan sebepleridir (2,51, 48).

3.2.2.Duyu - Sinir (sensorineural) Kaynaklı İşitme Kaybı

Duyu- sinir işitme kaybı, işitme siniri veya kulaktan itibaren merkezi sinir sistemi devrelerinin tümündeki hasarları içerir ve hem hava hem de kemik iletimi yolu ile incelen sesleri duyma yeteneğinde azalma veya tam kayıp vardır (42).

Bu tip kayıplar tedavisi güç olduğu için sürekli olarak gösterir. En kısa zamanda uygun işitme cihazının takılması gerekir. Eğer cihazın takılması gecikirse dilin kazanımı ağır derecede etkilenebilir. İletimsel ve duyu - sinir işitme problemleri arasında en büyük fark; iletimsel kaybın büyük çoğunluğunun tedavi edilebilir olmasına rağmen, duyu -sinir problemler süreklidir (2, 85).

3.2.3.Merkezi İşitme Kayıpları

Dış, orta, iç kulakta herhangi bir bozukluk olmadığı halde beyindeki işitme merkezlerinin hasar görmesi sonucu oluşur. Bu tip kayıplar merkezi sinir sisteminin hasarı sonucu oluşur. Merkezi işitme kaybında kişi, i kulaktan gelen sesleri algılayamaz. Merkezi işitme bozukluğu olan çocuklarda öğrenme sorunları vardır (2,80).

3.2.4.Karışık (mix) İşitme Kaybı

İletim tipi ve duyu - sinir tipteki işitme kayıplarının beraber görülmesiyle oluşan işitme kaybıdır (80).

3.2.5.Fonksiyonel Tip İşitme Kaybı

İşitme organlarının yapısı ve işleyişinde bozukluk olmamasına karşın kişide işitme kaybının görülmesidir. Bu durum çeşitli psikolojik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Psikolojik işitme engeli çoğunlukla aniden oluşabilir (72).

3.3. İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma

Diğer bir sınıflama şekli işitme kaybının derecelerine göre yapılan sınıflamadır. Aşağıda yer alan tabloda, işitme kaybı derecelerine göre işitme engellilerin sınıflandırılması ve bunun iletişim üzerine etkileri yer almaktadır (85, 86).

Tablo-1 İşitme Kaybının Derecesine Göre Sınıflandırma

İşitme Eşikleri Ortalaması	İşitme Kaybı Derecesi	İletişim Üzerindeki Etkisi
0 dB. - 15 dB.	Normal	Normal işitmedir ve iletişim üzerine olumsuz bir etkisi yoktur.
16 dB. - 25 dB.	Hafif	Birey, sessiz ortamlarda konuşmayı duyar fakat gürültülü ortamlarda yavaş sesle yapılan konuşmayı anlamakta güçlük çeker. Çocuklarda konuşma gelişimi gecikebilir.
26 dB. - 40 dB.	Hafif - Orta	Ortam sessiz olsa da hafif sesle yapılan konuşma ya da uzakta konuşulanları işitmede güçlük çekilir. Çocuklarda dil gelişimi ve konuşma gecikir. İşitme cihazı ile konuşma sesleri işitilir.b
41 dB. - 55 dB.	Orta	Sonradan olan kayıplarda yetişkin konuşmayı ancak çok yakın mesafede duyabilir. Çocuklarda dil edinimi ve konuşma engellenir. İşitme cihazıyla konuşma seslerini duyar.
56 dB. - 70 dB.	Orta - İleri	Sonradan olan kayıplarda birey yalnızca yüksek sesle ve tane tane söylenen konuşmaları işitebilir. Çoğu zaman bireyin kendi konuşması anlaşılır olabilir. Anlaşılabilirlik, normal konuşmadan farklıdır. Çocuklarda dil gelişimi önemli derecede gecikmiştir. İşitme cihazları ile konuşma seslerini duyar.
71 dB. - 95 dB.	İleri	Birey çevre seslerinden bazılarını algılasa da hepsini tanıyamaz. Çocuklarda ise ancak işitme cihazları yardımı ve özel eğitim desteği ile dili geliştirebilir. Konuşması, kaybı arttıkça anlaşılır olmaktan uzaklaşır.
96 dB. ve üzeri	Çok İleri	Birey çok yüksek sesleri işitebilir; konuşma seslerini cihaz olmadan işitemez. Sözlü iletişimi dudak okuma yolu ile yürütür. Çocuğun dili özel eğitim ile geliştirilmeye çalışılsa da anlaşılması güçtür.

İnsanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine anlatabilme yeteneği, toplumsal yaşamın temelini oluşturur. Çocuk, çevresi ile kurduğu iletişim sayesinde içinde bulunduğu toplumun bireyi olur. İşitme engelli çocuğun sahip olduğu engel, onun iletişim kurmasını zorlaştırır. İşitme engelinden dolayı çocuk, yaşıtlarına ulaşmayı başaramadığı zaman onlar tarafından dışlanır (30).

Engel, erken teşhis edilerek uygun işitme cihazı kullanıldığı ve doğru özel eğitimler verildiği takdirde bu çocuklar da içinde yaşadığı toplumun dilini öğrenebilmekte ve konuşabilmektedir (18).

İşitme engelli çocukların eğitime yönelik çalışmalar son yıllarda gelişen teknolojiyle birlikte ilerleme kaydetmiştir. İşitme cihazlarının fonksiyonlarının gelişmesi, konuşma eğitiminin verilmesinde kolaylıklar sağlamıştır. Gelişmeler o kadar köklü ve yaygın olmuştur ki; bazı bilim adamları 1970'li yıllardan önce yapılan çalışmaların işitme engelli çocuklara uygulanan eğitim, sosyal ve psikolojik çalışmaların bugün artık geçerli olamayacağını vurgulamışlardır (66).

İşitme engelli çocukların eğitimlerine yönelik gelişmeler sağlanırken, işitme engelinin önlenmesi de çok önemlidir. Ülkemizde işitme özürlü çocuk sayısı birçok ülkeye oranla oldukça yüksektir. Bunda en büyük etken, sosyo - ekonomik yetersiz yapılanmanın yanı sıra sağlık hizmetlerinin eksiklikleridir. Özellikle işitme kayıplarının önlenmesi ile ilgili koruyucu hekimlik çalışmaları yeterli değildir (18).

Gelişmiş ülkelerde doğuştan işitme kaybının erken teşhis edilebilmesi için yeni doğan işitme taramaları uygulanmaktadır. Tarama sonrası işitme kaybı riski saptanan bebeklere hastanelerin odyoloji servislerinde ileri işitme testleri yapılmakta ve işitme engeli tanısı konan bebeklerin en geç 6 aylıkken işitme cihazı kullanması sağlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda erken dönemde teşhis edilip, işitme cihazı uygulanan çocuklarda konuşma gelişimlerinin normal işiten yaşıtlarına benzer olduğu gözlenmiştir. Ülkemizde işitme taramaları birkaç

merkezin dışında yaygın olarak uygulanmamaktadır. Çocukların işitme duyarlılığını öğrenmek isteyenler odyoloji bölümlerinde işitme taramaları yaptırmalıdır. Erken tanı çocuğun işitme engelinden dolayı yaşayabileceği hasarları en aza indirmekte etkili olacaktır. İşitme engelli çocuklar sözel bilgiyi işlemekte zorluk çekerler. İşitme kaybı kısmen veya tamamen olabilir (69,37).

Ancak hiç işitmesi olmadığını düşündüğümüz işitme engelli çocukta bile bir işitme kalıntısı mevcuttur. Önemli olan, engeli erken saptamak ve dil ve konuşma gelişimi, bilişsel gelişim, sosyal ve kişilik gelişimi aşamalarında çocuğun yaşatları olan normal çocuklara yakın düzeyde gelişim aşamalarından geçmesini sağlamaktır. İhmal edilmiş işitme engelli çocuklar, ağır öğrenmeleri ve davranış problemlerine sahip olmaları nedeniyle sık sık zihinsel engelli çocuklarla karşılaştırılırlar (18,37,69).

İşitme engelinin çocuğun performansındaki etkileri, işitme kaybının tipi ve derecesi, olduğu yaş, çocuğun zekâ düzeyi, ailenin ve toplumun işitme engeli ile başa çıkma yeteneği, çocuğun dil ve eğitimsel deneyimleri gibi birçok faktöre bağlıdır. Bu nedenle işitme kaybı, çocukların gelişimi ve davranışlarının bazı yönlerde daha ağır, bazı özelliklerinde ise daha az etkili olabilmektedir. Doğuştan ya da anadilini edinmeden oluşan işitme engeli, çocuğun doğru ve uygun eğitim alamaması durumunda anadilini ve konuşma becerisini etkin bir biçimde edinmesini engelleyecektir. Bu durumda çocuk içinde yaşadığı toplumun kültürünü algılamakta ve eğitim olanaklarından yararlanmakta zorluklar çekecektir (40,66).

Bebeklik ve erken çocukluk döneminde çocuğun yakın çevresindeki yetişkinlerle ve en yoğun olarak aile içindeki etkileşimlerle dil gelişimi ve bilişsel gelişimi gerçekleşmektedir. Çocuk büyüdükçe okul ortamı bu gelişmede etkili olmayı sürdürmektedir. İşitme engeli ise, bu doğal süreci engellediği için çocuğun yalnız dil gelişimi değil, getirdiği iletişim engeli nedeniyle diğer gelişim alanlarında da gecikmeler yol açabilmektedir (12).

İşitme engelli çocukların eğitimlerinin temelinde, çocukların özellikleri dikkate alınarak yapılmış programlar bulunmaktadır. Mutlaka her çocuğa uygun bir program vardır. İşitme engelli çocukların eğitimlerinin başlatılması, yürütülmesi için özel şekilde düzenlenmiş programlara olan ihtiyaçları, normal çocuklardan fazladır (19).

İşitme engelliler ilköğretim okulları müfredatında, normal ilköğretim okullarının müfredatları uygulanmaktadırlar. Normal ilköğretim okulları müfredatında yer alan hayat bilgisi, fen bilgisi, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi, resim iş, beden eğitimi dersleri için işitme engelli öğrenciler için ayrı bir program hazırlanmamıştır (12).

3.4. İşitme Engelli Bireylerin Gelişim Özellikleri

İşitme engelli bireyler engellerinin özelliğine bağlı olarak gelişim alanlarında bazı farklılıklar gösterirler. Ancak bu onların normal işiten akranlarından tamamen farklı olduğu anlamına gelmez. Eğitimdeki amaçlarımızdan biri de işitme engelli bireylerin engellerinden doğan bu farklılıkları eğitim ve öğretim ile en aza indirmektir (12,69).

3.4.1. Bilişsel Gelişim Özellikleri

İşiten dünyada yetiştirilen işitemeyen çocukların, dili kazanmalarındaki güçlük ve gecikme okuma başarılarını etkilemektedir. İşaret dili, yazılı şekli olmayan bir dildir. Bu nedenle ilk dili işaret dili olan bireyler için kendi dillerini okumayı öğrenmek, yabancı bir dili öğrenmek gibidir. Ortalama zekaya sahip işitme engelliler okulu mezunlarını (lise düzeyinde) okuma düzeyi ortalamalarının, normal işiten 9–10 yaş çocuklar ile benzer olduğu bulunmuştur. İşitmeyen öğrenciler aslında diğer başarı ölçümlerinde de işiten akranlarından geridirler. Bunun bir nedeni, test direktiflerinin öğrencinin tercih ettiği iletişim yöntemi ile verilmemesi olabilir. Diğer bir neden de işiten dünyadaki işitmeyen bireylerin konuşmaları duyamaması nedeniyle tesadüfî öğrenme fırsatlarının yetersiz olmasıdır. Genellikle anne, babalar, öğretmenler ve arkadaşlar işitme engelli çocukla direk konuşmadıkları diğer zamanlar birbirleri ile konuşurken

işaretler kullanmazlar. Böylece işitme engelli bireyin diğer insanlar arasındaki iletişimi izleme fırsatı çok azdır (69).

3.4.2.Dil Gelişimi

Dil gelişimi, işitme engelli çocukların, en çok etkilendiği gelişim alanlarından birisidir. İşiten çocukta dil kazanımı, birbirine bağlı aşamalardan meydana gelir. Buna göre; sesleri işitemeyen ve sözel uyaranları algılayamayan çocuğun dil kazanımı tam olarak gerçekleşemez. Hayatın ilk yıllarında işitme engelli çocuklar, dil gelişimi açısından işiten yaşlılarına benzer bir gelişim gösterirler. Çok ileri derecedeki işitme engelli bebekler, sadece görme alanları içindeki nesne ve olaylarla ilgilenirken, işiten çocuklar, işittikleri seslere tepki verir, kendi çıkardıkları sesleri duyarak, seslerini kontrol edebilirler. İşiten çocuklarla ebeveynleri arasında çocuğun çıkardığı sesleri, verdiği tepkileri pekiştirmeye yönelik aktif bir iletişim hüküm sürerken, işitme engelli çocukların pek çoğunda bu durum daha farklı gelişir. Çocuğunun engelli olduğunu öğrenen ailenin, çocukla sözel iletişimi azalabilir. Çocuğun sözel tepkilerinin az olması da ailenin çocukla iletişimini etkiler. Ailenin kullandığı ifadeler kısa, basit, abartılı bir hal alabilir. Bunun sonucunda, işitme engelli bebeklerde, ilk dönemlerde gözlenen ses çıkarmalar yaklaşık 9 aydan sonra kaybolur, taklitler ortadan kalkar, sesin kaynağına yönelme davranışı görülmez. İşiten çocuklar gibi tesadüfî öğrenmeleri gerçekleştiremez ve gelişimlerini tamamlayabilmek için destek eğitime ihtiyaç duyarlar. İşitme engelli çocukla iletişimin azalması, çocuğun, sadece dil gelişimini değil, bunun beraberinde sosyal ve duygusal gelişimini de olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle ne kadar zor olursa olsun, işitme engelli çocukla normal ve doğal iletişime devam edilmesi çok önemlidir (2).

3.4.3.Motor Gelişim Özellikleri

Araştırmalarda işitme engelli ve işiten çocukların statik ve dinamik denge, motor gelişim ve motor yetenekleri arasında bulunan farklılıklarla ilgili olarak bazı çelişkiler vardır. Araştırma bulgularının birbirinden oldukça farklı olmasının nedeni olarak çalışmalarda vestibüler hasarlı çocukların sayısındaki farklılıklar düşünülmektedir. İç kulaktaki yarım daire(semicircüler) kanalları zarar

gördüğünde denge problemleri ortaya çıkar. Bu denge problemleri motor yetenek gecikmesi ve gelişimsel kayıplara neden olabilir. İşitme engelli çocukların motor performansları üzerine yapılan birçok çalışmada vestibüler hasarlı olan çocuklar, diğer işitme engelli çocuklardan ayrı bir grup olarak yer almamıştır. Butterfield(1986), işitme engelli çocuklar üzerinde yaptığı araştırmada koşu, fırlatma, vurma ve sekmede yaşla beklenen gelişim olduğunu topa ayakla vurma, atlama ve zıplamadaki gelişimde gecikmelere denge probleminin neden olduğu düşünülmektedir. İşitme engelli öğrenciler fiziksel uygunluk açısından işiten çocuklardan pek farklı değildir. Beden kompozisyonu, kuvvet ve esneklik, hız ve kardiyovasküler dayanıklılık ölçümlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sadece mekikte işiten öğrenciler işitme engelli çocuklardan daha iyi performans göstermişlerdir. Performansta yaşa ve cinsiyete bağlı farklılıklar görülmüştür. Erkekler esneklik hariç diğer ölçümlerde kızlardan daha uygun bulunmuşlardır. İşiten ve işitemeyen çocuklar arasında da daha büyük çocuklar küçük olanlardan fiziksel uygunluk yönünden daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Bu bulgulara dayalı olarak beden eğitimciler işiten öğrencilere kullanılan aynı fiziksel uygunluk normlarını kullanarak işitme engelli öğrencileri değerlendirmeleri ve işiten yaşlıları ile aynı sağlıkla ilişkili uygunluk standartlarına ulaşmalarını beklemeleri önerilmektedir. Schmidh (1985) ve Winnick ve Short (1985), motor performans yönünden entegre eğitim okullarından gelen işitme engelli öğrenciler ile işitme engelli okullarından gelen işitme engelli öğrencileri karşılaştırdıkları çalışmalarında, özel eğitim okullarına giden işitme engelli öğrencilerin performanslarının entegre okullara gidenlerden önemli derecede daha iyi olduğunu saptamışlardır. Bu bulgular, entegre eğitimde işitme engelli çocukların potansiyellerini başarmalarına izin veren yeterli fiziksel aktivite fırsatı sağlanmadığını düşündürmektedir (69).

3.4.4.Sosyal Gelişim

Çocuklar sağlıklı bir benlik algısı geliştirebilmek ve pozitif ilişkiler kurabilmek için güvene dayalı ve duyarlı bir çevreye ihtiyaç duyarlar. İşitmenin sınırlı ya da hiç olmadığı durumlarda ise görsellik kendi dünyalarının merkezini oluşturur. Görsel ya da işitsel bilgi olmadığı zaman her şey çocuğun dışında, bir

uyarı ya da açıklama olmadan gelişir. Çocukların benlik algıları, çevrelerindeki bireylerle ilişkilerine bağlıdır. İşitme engelli bir çocuk hem aile bireyleri, hem akrabalar hem diğer çocuklarla sıkı bir iletişim içinde olursa, pozitif bir benlik algısı geliştirir. Bu, kendisinin kim olduğunu anlamasını ve çevresinden kendini ayırt edebilmesini sağlar. Çocuğun engelinden dolayı uğrayacağı zararlar, kendi kişilik yapısının yanı sıra, çevresel faktörlere de bağlıdır. Erken çocukluk ve çocukluk döneminde iletişim kopukluğu yaşayarak yalnız terk edildiği takdirde tüm sosyal ortamlardan kendini çeker. Ne evde ne sosyal çevresinde uyumlu olabilir. Bu uyumsuzluk ise, davranış ve kişilik bozuklukları olarak sosyal etkileşim ortamı içine yansır (79).

3.4.5.Duygusal Gelişim

Duygusal gelişim çocuklar için çok önemlidir. Sağlıklı duygusal gelişim için, çocuk ve ona yöneltilen davranışlar arasında bir denge olmalıdır. İşitme engelli çocukların ailelerinin gösterdiği aşırı koruyucu tutum, çocukların kendi başlarına hareket etme yeteneğini kısıtlar. İşitme engelli çocuklar isteklerini, duygu ve düşüncelerini ifade edemedikleri zaman aşırı huysuz, sinirli ya da saldırgan olabilirler. Çocuk bu davranışı; herhangi bir sebeple engellendiğinde, üzerine çok fazla gidildiğinde, yapmak istemediği ya da başarılı olmadığı durumlarla karşılaştığında göstermektedir. Bu gibi durumlarda; çocuğun bu davranışına sebep olan durumun ortadan kaldırılması, çocuğun dikkatinin başka yöne çekilmesi etkili olacaktır. İşitme engelli çocuğu sosyal çevre ile ilişki içine sokmak, insanlarla iletişim kurmasını desteklemek bu tip davranışların azalmasını sağlayacaktır. İşitme engelli çocuğun öğrenme becerisini güdülemek için uygun ödül seçilmeli ve kullanılmalıdır. İşitme engelli çocuğun dikkatini yöneltmesi için uyarıcının çocuğun görme alanı içerisinde olması gerekir. İşitme engelli çocuklar, sözel ipuçlarını işitme duyurmasını kullanarak değerlendiremezler (69,79).

3.5.İşitme Engelli Bireylerin Eğitiminde Kullanılan İletişim Yaklaşımları

İşitme engellilerin karşılaştıkları en büyük engel, dil ve konuşma becerilerine ilişkindir. Bu da işitme engellilerin eğitiminde kullanılan yöntemler ile dil ve konuşma becerilerin kazandırılması gerekliliğini kaçınılmaz kılmaktadır.

İşitme engelli çocukların eğitiminde kullanılacak bu iletişim yöntemlerinin hangisinin doğru ve işitme engelli çocuk için yararlı olacağını doğru bir yanıtı yoktur (41).

İşitme engellilerin eğitiminde temel amaç, ana dilinin, gerek konuşmaya dayalı sözel dil, gerekse işaret dili aracılığı ile iletişim ve okur-yazarlık becerilerinin etkin bir biçimde kazandırılmasıdır.

İşitme engelli çocukların eğitiminde kullanılan iletişim yaklaşımları başlıca iki bölüm içerisinde incelenebilir.

1-İşaret Desteği Almayan Yaklaşımlar

2-İşaret Desteği Alan Yaklaşımlar (41).

3.5.1 İşaret Desteği Alan Yaklaşımlar

İşaret desteği alan yaklaşımları, işaret dili, parmak hecelemesi, ipuçları ile konuşma (Cued Speech), tüm iletişim yöntemi (Total Communication) ve iki dil yöntemi olmak üzere beş farklı gruba ayrılmış olup aşağıda açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

3.5.1.1.İşaret Dili

İşitme engelli çocukların eğitiminde kullanılan işaret yöntemi, beden hareketlerinden oluşan, görme yoluyla alınan, semboller ve kendine özgü kuralları kullanan bir iletişim sistemidir. Bu yöntem genellikle çocuktan çocuğa öğrenilir. Bunun en önemli nedeni ebeveynlerin %90'ının bu dili bilmemeleridir. Bununla birlikte işitme engelli çocuklara başka yöntemler öğretilmeye başvurulmadığında işaret dilini kullanmayı tercih etmektedirler (64).

Türkiye'de kullanılan işaret dili, çoğunlukla işitme engelli çocuklar tarafından yatılı okullarda öğrenilmeye başlanmaktadır. Bu yöntemin dezavantajları ise şunlardır:

- Özellikle çok ileri derecede işitme kaybı olanlar tarafından kullanılan bir iletişim şeklidir.

- Toplumda işaret dilinin bilinme düzeyi gözönüne alındığında, işitme engelli çocukların çevreyle iletişiminde zorlanması ve toplumla bütünleşme sorunları ortaya çıkmaktadır.
- El devinimlerinin hızı, konuşmada kullanılan organlardan daha yavaştır.
- İşaret dilinin evrensel bir boyutunun olmaması ve standardın yakalanamayışı (64).

3.5.1.2.Parmak Hecelemesi

Bu yöntemde belirli bir dilin harflerini bir veya iki elin parmaklarını kullanarak, yazı yazmaya çalışılarak iletişim kurulmaya çalışılır, bu yöntemin dezavantajlarını şu şekilde belirtmektedir:

- Görsel algılama ön plandadır.
- Alfabe öğrenilene kadar(erken çocukluk dönemi)'nde kullanımı sınırlıdır.
- Tümcedeki her harfin tek tek parmaklarla işarete dönüştürülmesi iletişimin hızını azaltmaktadır (41,64)

3.5.1.3.İpuçları İle Konuşma (Cued Speech)

İpucu ile konuşma, dudak okumayı el işaretleri ile destekleyerek işitme engelli çocukların konuşulması daha rahat anlamalarına yardımcı olan bir yöntemdir (41).

3.5.1.4.Tüm İletişim Yöntemi (Total Communication)

İşitme engelli bireylerin kendi aralarında ve diğer insanlarla iletişimi sağlamak amacıyla işitsel,sözel ve işaret yöntemi gibi toplumda geçerli bütün yöntem biçimlerini kullanarak işitme engelli öğrencilere etkin bir iletişim becerisi kazandırmak amaç edinilmiştir (41).

3.5.1.5.İki Dil Yöntemi (Bilingual)

Genel olarak iki dil yöntemi, erken yaşlarda eş zamanlı olarak iki dilin öğretimi söz konusudur. Yapılan araştırmalarda, iki dil yöntemiyle eğitilen işitme engelli öğrencilerin sadece bir dili tam olarak öğrendikleri ortaya çıkmıştır. İşitme

engellilerin eğitimi açısından bakıldığında işitme engelli çocukların kendi aralarında kendiliğinden işaret ile iletişim kurmaya başlamalarının nedeni olarak, işaret dilini ilk dil, sözel dilin ikinci dil olarak öğretilmesi bu yöntemin temel ilkesidir (2).

3.5.2.İşaret Desteği Almayan Yaklaşımlar

İşaret desteği almayan yaklaşımları, sözel iletişim yöntemi, işitme eğitimi, konuşma okuması (Speech Reading), doğal-işitsel-sözel yöntem, van U den yaklaşımı olmak üzere beş gruba ayrılmış olup aşağıda açıklamaları ile birlikte verilmiştir (2,41)

3.5.2.1.Sözel İletişim Yöntemi

Bu yöntemin temelinde, işitme engelli kişilerin, işiten kişilerin dünyasında yaşamlarını idame ettirebilmeleri için, sözel dili öğrenmesi gerekliliğidir. Burada dilin edinilmesinden çok, dili belli kalıplar ve belli bir sırada öğretilmesi ön plandadır. Burada amaç, işitme engeli öğrencilerin anadilini konuşmak ve anlamalarıdır.

3.5.2.2.İşitme Eğitimi

İşitme eğitimi, çocuğun işitme kalıntısını en iyi biçimde kullanarak, teknolojik gelişmelerden yararlanılarak, seslerin ayırt edilmesini sağlayan bir eğitimidir. İşitme eğitiminde çocuğa kazandırılacak üç önemli hedef olduğunu ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi gerektiğinin önemini vurgulamaktadır.

1. Seslerin farkında olmayı geliştirmek.
2. Çevredeki kaba sesler arasında ayırım yapabilme.
3. Konuşma sesleri arasında ayırım yapabilme (72).

3.5.2.3.Konuşma Okuması (Speech reading)

İşitme engelli çocukların işaret desteği almadan, işitme duyusu desteği dahil olmak üzere kaynağın konuşmasını, onun ağız, yüz devinimi ve jestlerden yararlanılarak yapılan bir yöntemdir. Konuşma okumasında üç ana öge bulunmaktadır. Bunlar beden, zihin ve psikolojik ögelerdir. Bu üç öge

iletişim sırasında etkili olarak kullanılırsa konuşma okuması yöntemi daha etkin gerçekleşir (72,2).

3.5.2.4.Doğal-İşitsel-Sözel Yöntem

Her işitme engelli çocukta işitme kalıntısı bulunmaktadır. Çocukların iletişim sorunlarını ortadan kaldırabilmek için işitme engelli çocuk erken tanınarak, uygun işitme cihazı yardımı ile işitme kalıntısından maksimum düzeyde yararlanılarak konuşma ve dil gelişimini sağlamayı amaçlar."Bu yöntemde konuşma dilinin gelişimi, doğrudan konuşma "öğretmek" yerine doğal yaşantılar içinde işitsel algılamının geliştirilmesi temeldir". Doğal-İşitsel-Sözel Yöntem, iki temel düşünce üzerine kurulmaktadır.

- İşitme engelli çocuk anadilini doğal yollarla öğrenir.
- İşitme engelli çocuk anadilini öğrenirken işitme kanalını kullanır.

Bu yaklaşımın öğretimde etkili olabilmesi için; erken tanı, erken ve uygun cihaz kullanımı, işitme cihazlarının sürekli kullanımı, doğal dil yaşantıları ile oluşturulmuş ortamlar, doğru ve etkin aile eğitimi ve desteği, başarının geleceğine ilişkin inanç gibi faktörlerden en üst düzeyde yararlanılması öngörülmektedir (2,41).

İşitme engelliler ilköğretim okulu öğretim programında işitme engelliler ilköğretim okullarının eğitim ve öğretim ilkelerinin 16. maddesinde işitme engellilerin eğitimin ve öğretiminde belirtilen yöntem konuşma metodudur. İşaret metoduna mecbur kalınmadıkça yer verilmez denilmektedir. İşitme engelli çocuklar okul öncesi eğitim programında okul öncesi eğitimin ilkelerinin 2. maddesinde de benzer olarak işitme engelli çocukların eğitimlerinde sözlü iletişim yöntemleri kullanılmalıdır şeklinde belirtilmiştir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İşitme Engelliler Okullarında işaret dili kullanılan toplumda işaret dilinin bilinme düzeyi göz önüne alındığında işitme engelli bireylerin eğitiminde doğal-işitsel-sözel yöntemin kullanılması ön plandadır (2,41).

3.5.2.5 Van U Den Yaklaşımı

Bu yaklaşımda erken çocukluk döneminde yetişkin ile çocuk arasındaki özellikle anne çocuk arasındaki söyleşilerin ve etkileşimin işitme engelli çocuk ile annesi arasında da söyleşilerin ve etkileşimin incelenmesi ve benzer etkileşimlerin işitme engelli çocuk ile anne arasında da gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (41).

Birçok teknolojik ilerlemeler işitme engelli kişilerin dış dünya ile iletişimini ve bu dünyadan bilgi almasını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Bu teknolojik gelişmeyle beraber işitme engellilerin işitme kalıntısını azami düzeyde kullanması sağlanması için işitme cihazları yapılmıştır. Bu işitme cihazlarının birçok çeşidi olmakla birlikte engelli kişiye en uygun cihazın seçilmesi önemlidir. Tabi ki bu işitme cihazların işitmeyi düzeltmesini beklememeliyiz. Cihaz kullanmanın amacı, işitme engellilerin zayıf sesleri daha işitebilir hale getirerek, konuşmayı daha kolay anlamalarını sağlamaktır. Burada yine erken tanı çok önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Erken tanı ve erken cihazlandırma ile işitme engelli çocuğun sesleri algılaması ve bu seslerin ne anlama geldiğini öğrenmesi daha kolay olmaktadır. Bunun sonucunda da öğrenci dil edinimi ve konuşmayı öğrenmesi sağlanabilmektedir. Burada cihazların verimli olarak çalışması ve çocukların sesleri algıladığından emin olunmalıdır. Bu konuda öğretmene ve aileye çok önemli görevler düşmektedir. Basit olarak işitme engelli çocuğun işitemediği rüzgar sesi, uçak sesi, araba sesi v.b sesleri cihaz kullanarak duyması bile çok önemlidir (2,41,94).

3.6. Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Engelliler İçin Önemi

Araştırmalarda BES' in yapılan araştırmalarda insan gelişimi açısından önemli bir etkinlik olduğu kanıtlanmıştır. Engelliler açısından BES ele alındığında, önceleri sportif etkinlikler engelliler üzerinde rehabilitasyon aracı olarak görülmüştür. Günümüzde ise; BES etkinliklerinin engelli bireylerin sadece rehabilitasyonunda değil, onların fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerini de olumlu yönde etkilediği ve toplumsal yaşama uyum göstermesi açısından büyük kolaylıklar sağladığı fark edilmiştir. Engellilerin BES faaliyetlerine yönlendirilmesi için önemli spor federasyonları ve kulüpler

kurulmuş hatta engellilerin olimpiyatlara katılmaları sağlanmıştır. Burada BES etkinliklerinin önemini ortaya çıkmaktadır (94,45).

Engelli bireylerin BES faaliyetlerine katılımı toplumun dikkatini engelli bireylere çekerek olumsuz tutum ve davranışların değişmesinde önemli rol oynayacaktır. Bu faaliyetler yolu ile engelliler toplum içinde iş birliği, paylaşım ve kişiler arası ilişkilerin kurallarını öğrenirler. Yapılan faaliyetler engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltir ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri sosyal ortam yaratır. Tüm bu özellikleri kapsamına alan bir etkinlik olarak spor engellilere yaşam boyu önerilmektedir (2,41).

Yapılacak olan BES etkinliklerini engelli öğrencilerin öncelikle yarışma ve mücadeleye dönük yapmamaları, bu etkinliklere rekreasyonel bir faaliyet olarak başlamalarının uygun olduğu görülmüştür. Daha sonraki aşamalarda ise, yarışma ve mücadele olgularına yönelik etkinlikler yapıldığında engelli öğrencilerin bu tür etkinliklere adaptasyonunda olumlu sonuçlar alındığı gözlenmiştir (57).

Yapılan bir diğer araştırmada ise; engelli bireylerin uygun eğitim programları ve beden eğitimi öğretmenleri desteğinde BES faaliyetlerinde önemli başarılar elde ettikleri görülmüştür. Beden eğitimi programları, spor etkinliklerinin önemli bileşenlerinden biridir. Eğitim programları içinde, spor etkinliklerinin planlanması ve programlara destek verecek şekilde yapılandırılması özel bir önem taşımaktadır (78).

3.6.1. Toplumsal Açıdan

Ülkemizde özel eğitim okulların büyük bir bölümü yatılı olarak eğitim vermektedir. Bunun sonucunda engelli öğrenciler, toplumdan uzaklaşma, topluma karşı yabancılaşma ve toplumdan kendini soyutlama eğilimi içine girerler. Bunun önlenmesi için öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımının sağlanması gerekmektedir. Özellikle yapılan BES etkinlikleri ile engelli öğrencilerin dışarıya açılmaları sağlanarak toplumla iç içe olmalarının sağlanması ve bunun sonucunda da toplumla uyumun kolaylaşacağı gibi, engelli öğrencilerin hayata bağlar, yaşama sevinci kazandırır ve toplumsal sorumluluğu geliştirir. BES faaliyetleri ile

engelli öğrenciler dengeli bir gelişim sergilemeye başlarlar. Bireyler, liderlik, hoşgörü ve arkadaşlık gibi özellikler kazanır (6).

Yapılacak sportif etkinliklerin topluma açık olması ve toplumun bu faaliyetleri izlemesi sağlanarak, ortaya çıkan başarılarla da toplumun engellilere bakış açısında önemli değişiklikler sağlayacağı kaçınılmazdır (94).

3.6.2. Eğitim Açısından

Okullarda uygulanan BES programları, öğrencilerin fiziki, psikolojik ve ruhsal gelişimlerini sağlaması, yeni becerilerin ve olumlu davranışların kazanılması amacıyla yönelik hazırlanmıştır. BES faaliyetleri ile engelli öğrenci, kendini ifade etme yeteneği gelişir, kendi vücudunu tanır ve engelini en aza indirgeyerek engeli kabullenir. Normal öğrencilerin katıldığı sportif etkinliklerinin aynısını yapabildiğini bununla beraber kendine güveninin geldiğini fark eder (6).

Sportif faaliyetlerle özellikle engelli öğrencinin psikomotor (denge, kuvvet, sürat, esneklik, fiziksel uygunluk) becerilerini olumlu yönde geliştirdiği, onların yapıcı, yaratıcı ve üretici olmasını sağladığı görülmektedir. Sportif faaliyetler engelli öğrenciler üzerinde zihinsel gelişimini sağlar. Kazanma-kaybetme olgusunu öğrenir ve buna kendini hazırlar (6).

3.6.3. Sağlık Açısından

Engelli öğrencilerin BES faaliyetleri ile "biriken enerjisini atarak bir rahatlama sağlar, vücut fonksiyonları daha iyi çalışır. Psiko-sosyal gelişimine katkıda bulunur. Ardalı(1998) BES etkinliklerinin engelliler için önemini, şu şekilde belirtmektedir. Kararlarını verme yeteneğini geliştirerek bağımsızlık duygusunun artmasına yardımcı olur.

- Engelli bireyin sahip olduğu sosyal çevreyi geliştirir ve iletişim becerilerinin artmasını sağlar.

- Engelli bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak özgüven gelişimine yardımcı olur.

Tatar'a(1995:56) göre ise engelli bireyler için BES etkinliklerinin önemi şu şekildedir.

- Engelli bireyin sahip olduğu engel nedeniyle yaşadığı psikolojik gerginlik ve bunun sonucu olan sosyal sorunları aşmasında önemli rol oynar.
- Engelli bireyin kendini toplumdaki soyutlamasını engeller, hayata bağlanmasına yardımcı olur. Sportif etkinliklerin doğal bir sonucu olarak rahatlamaya, iyi vakit geçirme, eğlenmeye fırsat verir.
- Sporun mental ve fiziksel kapasitede sağladığı gelişme ile motor beceri, denge, el-göz koordinasyonunda sağladığı iyileşme engelinin eğitiminde ve rehabilitasyonunda olumlu etkiler yapar.
- Engelli bireyin etkinliklerde sergilediği performans kişilik gelişimine yardım ederken toplum tarafından engelli olmanın ötesinde sporcu olarak kabul görmesini sağlar.
- Engelli bireyin entelektüel kapasitesi ve problem çözme yeteneği artar.

(45,76).

3.7. Beden Eğitimi ve Sporun İşitme Engelli Çocuklara Gelişimsel Yönden Etkisi

İşitme engelli çocuklar BES etkinlikleriyle mental kapasitelerinde ve fiziki gelişimlerinde bir artış sağlayarak, motorik beceri, denge, el-göz koordinasyonlarında da olumlu gelişmeler sergilemektedirler. Ayrıca bu tür etkinlikler işitme engelli çocukların zeka, lisan gelişimini, entelektüel randımanı, problem çözme yeteneğini artırır (57).

İşitme engelli öğrenciler spor etkinlikleriyle enerjilerini boşaltarak gerilimden kurtulurlar, hem fiziksel hem de psikolojik olarak rahatlarlar. Normal işiten yaşlıları tarafından da daha kolay kabul görürler. Hareket gelişimi sayesinde kazandığı fiziksel güven daha sonra psikolojik güvene dönüşerek işitme engelli çocukların diğer alanlarda gelişimi kaçınılmazdır (31).

Engelli bireyler için beden eğitimi: "Bireyin fiziksel gelişimle ilgili gereksinimlerini karşılamak için planlanmış çeşitli spor, ritim, dans, oyun,

egzersiz, temel motor beceri ve örüntüler, gelişimsel etkinlikler, bireysel ve grup etkinlikleri ile ilgili programlardır. Beden eğitimi programları, bireyin gereksinimlerine, gelişimsel özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Beden eğitimi programlarının en önemli hedefi, bireyin kendine güvenmesine ve kendini tanımasına yardımcı olmaktır (45).

Yapılan bir araştırmada, Cornelius ve Hornett işitme engelli çocukların sosyal ve duygusal gelişimi için beden eğitimi spor ve oyun etkinliklerinin son derece önemli olduğunu vurgulamıştır. İşitme engelli çocukların oyunlarını gözlemleyerek onların bilişsel, sosyal, duygusal, fiziki ihtiyaçları ve gelişimleri ile problem çözme, çeşitli durumlarda baş etme yetenekleri, üretici düşünce ve lisan gelişimleri üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir (81).

3.8. İşitme Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor

BES etkinlikleri özel durumlular için yeni bir olgu değildir. Daha antik çağlarda bu tür faaliyetlerin var olduğunu tıp tarihi kitapları kaydeder. 1550'de bir İspanyol tıp doktorunun yazdığı ortopedik engelliler için cimnastik kitabı ve Kleoin'in "Körler için Cimnastik" kitapları zamanımıza kadar gelen somut belgelerdir (7).

I. Dünya Savaşından sonra özellikle Almanlar özel eğitime muhtaç bireyler için sportif çalışmalar başlatmış olmalarına rağmen bu alandaki gelişmeler, II.Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllara rastlar.Engelli kişiye 1944 yılında İngiltere'nin Stoke Mandeville hastanesinde tedavi ile sporun birleştirildiği yöntemde; masa tenisi, basketbol, hedefe küçük oklar atma, gülle, disk atma ve yüzme gibi sportif etkinliklere yer vermiş ve engellilerin fiziksel, psikolojik, ve sosyal olarak olumlu yönde gelişmeler sağlamasını ayrıca engellilerin toplumla iletişime geçmelerinin en kolay yol olduğunu göstermiştir (7,17,81, 14).

1960 yılında Roma'da yapılan olimpiyat oyunlarından sonra bu oyunların kurallarına bağlı kalınarak ilk engelliler olimpiyatları gerçekleştirilmiş ve her dört yılda bir olimpiyatların yapıldığı yerde yapılmasına karar verilmiştir. 1964 yılında Tokyo'da bu olay gerçekleştirilmiştir (7.17.81.76).

Avrupa Spor Komitesi 1975 yılında yayınlamış olduğu bildirisinde insan hakları evrensel beyannamesine dayanarak engellilerin, engeli olmayan diğer insanlardan bir farklarının olmadığı ve tıpkı onlar gibi yaşamsal ve toplumsal haklara sahip olduklarını bildirip spor yapamayan veya yapmayan engelliler için önlem alınması gerektiği hususuna değinmiştir (76,81,80).

Avrupa konseyi üye ülkelerinin spor bakanları 8-10 Nisan 1981 de toplanarak engellilerde spor politikasını tartışmışlardır.4 Aralık 1986 günü ‘‘Avrupa Konseyi’’ engelliler konusunda bakanlık komitesinin üye devletlere tavsiye kararı adlı bir bildiri yayınlayarak üye devletlerin bu konuda gerek spor tesisleri gerekse şehir içinde uyulması gereken ölçü ve kaideleri belirlemiştir (38).

20.yy'ın 2.yarisında rehabilitasyon kavramında ve engellilere bakış açısında önemli değişiklikler olmuş ve her türlü toplumsal etkinliğin içinde engelli kişilerinde yer alması gerektiği ortaya çıkmıştır (76).

Ülkemizde engellilere yönelik beden eğitimi öğretmenliği ve sportif anlamda kurulan ve zamanla değişiklik gösteren kuruluşlara bakıldığında; beden eğitiminin, yaygın olarak gelişim gösteren çocuk ve gençlerin devam ettiği okullarda yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle beden eğitimi öğretmeni yetiştiren okulların programları engellilere yönelik değil, engeli olmayanlara göre planlanmaktadır (81,80).

Türkiye'de engellilere ilişkin konuları kamuoyu ve siyasi iktidarların ivedi olarak ele alması, bu konu ile ilgili birçok düzenlemelerin yapılması gerekliliği de anlaşılmıştır. Günümüzde özel eğitim alanındaki çalışmalar, değişen eğitim anlayışı, bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak engelli bireylerin eğitiminde BES önemli bir yer almaya başlamıştır. Bu nedenle birçok Avrupa ülkesi, ABD ve Avustralya'daki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında engelliler için Beden Eğitimi Programları bulunmakta ve bu alana özgü insan kaynağı yetiştirilmektedir (70).

Özer ve Müniroğlu (1998: 22)'nin araştırmasına göre, Türkiye' deki BESYO okullarında engellilere yönelik dersler veren okul oranı yüzde 56 dır. Son yıllarda engellilere yönelik ders sayılarının artması dikkat çekicidir. Aynı araştırmaya göre, ders programında engellilere ilişkin dersleri olan okulların yüzde 85'inde bir tek ders, yüzde 10'unda 2 ders, yüzde 5'inde ise seçmeli yardımcı dersler bulunmaktadır. Ancak bu okulların sadece yüzde 20'sinde dersler hem teorik hem pratik olarak yapılmaktadır. Engelliler alanına yönelik derslere giren öğretim elemanlarının yüzde 85'ini beden eğitimi branşından mezun öğretim elemanları oluşturmaktadır (70).

İşitme engelli çocukların kişilik gelişimlerine aile iletişimi önemli bir yere sahiptir (Stone, Stirling, 1994: 50). Yıllarca, işitme engelli çocukların aileleri onların başarılarını ölçmek için işiten çocuklar standardında bir iletişim seçtiler. Eğer çocuk konuşarak veya dudak okuyarak iletişim kurabiliyorsa o zaman çocuk başarılıdır. Eğer çocuk işaret dilini kullanıyorsa ki bu işitenlerin dünyasında iletişime bir sınırlama getirir, o zaman başarısızdır. Çoğunlukla da anne-babalar, kendilerinin de başarısız olduğunu düşünürler. Eğer işitme engelli bir çocuk, işiten çocuklarla kaynaşabiliyorsa, bu başarının bir sembolü olarak görülür. İşaret dili kullanmadan, çocuklarının spor ortamlarına katılmasıyla bazı ebeveynler, kendilerine ve çevrelerine çocuklarının yetenekli olduğunu kanıtlamayı umarlar. Soru, hangi alanda yetenekli olduklarıdır. Çocukları kaynaşmada dışarıdan farklı görünmemekte, işitme engelli görünmemekte veya eğitmenleri için problem yaratmamada yetenekli olabilir (62).

Çoğu ailenin düşüncesinin aksine, işitme engelli çocuklar BES etkinliklerinde onların bir şey kanıtlaması gerektiği için değil, BES' un rekreasyonel özelliğinin göz önünde tutulması gerektiği ön plana çıkmaktadır. Bu sayede işitme engelli çocukların etkinliklerde rahat hareket etmesi sağlanarak, anlatılanları tam olarak anladıklarında ve anlıyormuş gibi davranmak zorunda kalmadıklarında, ya da dudak okuma çabası içerisine girmediklerinde, temel beden eğitimi ve spor etkinliklerinde rahat olmayı öğreneceklerdir. Fırsatların eksikliği işitme engelli öğrencilerde eksik güvene ve BES etkinliklerine katılımda

korkuya neden olabilmektedir. Engelli öğrencilerin sportif etkinliklerden düşük beceri seviyesi, alay edilme korkusu, takımın oyunu kaybetmesine sebep olmak veya kendilerini ve başkalarını incitmekten korkmak gibi nedenlerle kaçma eğilimi göstermektedirler. Öğretmenlerin de işitme engelli öğrencilere BES etkinliklerine katılımında normal öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atacağı, motor görevleri yerine getirmede zorlanacağından dolayı bu öğrencilere fırsat tanınmaması diğer bir sorundur. Bu sorunlar, erken yaşlardaki işitme engelli çocukların çevreleriyle etkileşime girme ve tırmanma, zıplama ve sekme gibi temel motor becerileri ya da sıçrama, itme veya vurma gibi temel nesne kontrol becerilerini öğrenme fırsatı olmayabilir. Bu erken fırsat eksikliği ileride cimnastik, futbol, basketbol, hentbol gibi yaşla ilgili faaliyetlere olan ilgiyi etkileyebilir (62,36).

İşitme engelli öğrenciler BES etkinliklerine dahil ederken beden eğitimi derslerinde geleneksel biçimde uygulanan basketbol, futbol, voleybol, tenis, badminton gibi etkinlikler bu öğrencileri bağımsız kılmaz. Bununla beraber golf, yüzme, dövüş sanatları, aerobik, toe-bo, güreş, jimnastik, ağırlık kaldırma, kay kay gibi etkinlikleri programa dâhil etmek öğrencilerin BES faaliyetlerine başarılı katılımı için bağımsızlık ve imkân sağlayacaktır. İşitme engelli öğrencilerin kendilerine uygun bir program olmaması nedeniyle öğrencilerin kendilerini zinde hissetmeleri, vücudunu tanıması, geliştirmesi, daha büyük bir zaman dilimine yayılacak, gelişimi geç olacak ve ileride katıldığı sportif etkinliklerde zorluk çekecektir. Liberman, Houston-Wilson ve Kuzob'un çalışmasında 144 beden eğitimi öğretmenine görme engelli, görme ve işitme engelli çocukları beden eğitimi dersine dahil ederken ne tür engellerle karşı karşıya kaldıkları soruldu. Sonuçlarda, en büyük engelin öğretmenlik sertifikası programında yeterli eğitimin verilmediği ortaya çıkmıştır. Üniversite eğitim programı lisans öğrencilerine görme ve işitme engelli çocukları BES eğitimi programına dahil ederken kendilerini daha profesyonel hissetmeleri için yeterli bilgiyi vermemektedir. İşitme engelli çocukların BES derslerine katılmasıyla yaşanan sorunları öğretmen ve öğrenci boyutunda incelemiştir. Öncelikli problem olarak, birçok beden eğitimi öğretmeni işitme engelli öğrencilerle çalışmak için

yeterince hazır olmadıklarını vurgulamaktadır. Örneğin, birçok beden eğitimi öğretmeni derslerinde işitme engelli öğrenciler için mimik ya da beden hareketlerini kullanmamaktadır. Bu da bu tip öğrencilerle iletişimi engellemektedir. Ayrıca birçok beden eğitimi öğretmenin işitme engelli öğrencilerle çalışmak için isteksiz davranmaktadır. Bunun sebebi olarak da bu iş için eğitim almadıklarını ve böyle bir sorumluluk almaya hazır olmadıklarını bildirmektedirler. BES etkinliklerinde işitme engelli öğrenciler çoğu zaman yapılan etkinliklerin bir parçası olmaya teşvik edilmemektedirler. Daha da kötüsü bazı beden eğitimi öğretmenleri işitme engelli öğrencilerin engelini görmezden gelerek onlar için gerekli yöntem ve teknikleri uygulamamaktadır. Bu tip öğrencilerle çalışmaya gönüllü olan öğretmenler bile, çoğu zaman bu konuda çok az bir eğitime sahip olup, nereden başlayacaklarını bilememektedirler. Belki de en büyük problem bu alanda beden eğitimi öğretmenlerine verilecek Hizmet içi Eğitim (HİE)'nin eksikliğidir (21,63,67).

Engellilere BES etkinlikleri yaptırılırken "engellilerde spor değerlendirme kriterleri" göz önünde tutularak özellikle "özür uygunluk" ve "amaca uygunluk" prensipleri esas alınmalıdır. Engelli bir sporcunun kendi engel türü veya derecesinde olmayan kişi ve gruplarla BES etkinliklerine katılması veya kendi kabiliyetlerini aşan bir hareket yapması ve zorlanması başarısızlığa yol açacağından öğrenciyi olumsuz yönde etkileyecektir (80).

Genelde bir çocuk, kendisini başarılı hissetmesini sağlayacak, başarılı olmadığı zamanlarda iyi olduğu konusunda olumlu düşünmesini sürdürmeye yarayacak etkinlikler ve etkileşimler arar. Yüksek benlik saygısına sahip olan bir çocuk kendisini, gerçekçi hedefler koyabilen ve bunları gerçekleştirebilen yetenekli bir birey olarak algılayacaktır. Düşük benlik saygısı olan çocuk okulda ve hayatının geri kalanında kapasitesinin altında başarılar hedefleme eğiliminde olacaktır (92).

Engellilerin sorunlarına yönelik araştırmalar, engellilerin bedenlerinin yapısı ve görünüşü ile ilgili kaygılar taşıdıklarını göstermektedir. Kültür ve modanın etkisi ile ideal olarak kabul edilen vücut yapısının etkisinde kalan geç, bir ideal vücut imgesi geliştirebilir. İdeal olanla kendi görünüşü arasında uyumsuzluk ortaya çıktığında, bunu kabul etmek ve kendi hakkında olumlu bir vücut imgesi geliştirmek engellilerin karşı karşıya olduğu gelişim görevlerinden birisidir (58,92).

3.9.Benlik Kavramı

Bireyin toplumsal rolünü gereğince oynayabilmesi, düzenli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmesi, toplum içinde bir anlam kazanabilmesi sağlıklı bir kişilik gelişimi ile olanaklıdır. Kişiliğin en önemli boyutunu da benlik oluşturmaktadır (13).

3.10.Benlik Saygısı

Benlik ile ilgili değerlendirmeler kişiler arası etkileşimlerin sonucudur ve birey için önemli olan kişiler tarafından yapılan değerlendirmelerdir. Bu nedenle de bireylerin yaşadıkları kişisel doyum ya da engellenme derecelerine göre farklılıklar gösterir. Benlik saygısı yüksek olanlar, düşük olanlara göre kendilerinden daha hoşnutturlar (25).

Benlik saygısının düzeyi, kişinin iş ve okuldaki beceri ve başarısını, stres ile başa çıkma etkinliğini, arkadaşlık ve dostluk ilişkilerinin gelişmesini, canlılık ve eğlenebilirlik derecesini etkilemektedir. Benlik saygısını yüksek düzeyde ve tutarlı olarak sürdüren normal sağlıklı kişiler, canlılık ve başarı ile zdeşleşirler. Zayıf yapılanmış benlik saygısına sahip kişiler ise canlılık ve enerjilerini kaybetmiş, kendine güvenmeyen, hatta kendini utanç verici, değersiz ve çaresiz hisseden, başarı ve becerileri azalmış kişilerdir. Benlik saygısı yüksek kişiler güçlü yanlarına, yeteneklerine ve olumlu özelliklerine odaklaşırlarken, benlik saygısı düşük olanlar olumsuz ve zayıf özelliklerini daha çok ön plana çıkarırlar (88,25,16).

Benlik saygısı ruh sağlığı ile çeşitli biçimlerde ilişkili bir kavramdır. Benlik saygısının kökeni çocuklukta başlamakta, fakat ergenlik döneminde örgütlenip, bireyin yaşamını etkileyen kalıcı bir faktör olmaktadır (68).

Demokratik olmayan aile ortamlarında, çocuğun sürekli olarak başarısızlıklarla yüzleştirilmesi, belirli zihinsel ve fiziksel yetersizliklere sahip olması çocuğun düşük benlik saygısının; çocuğa değer verilmesi, önemsenmesi, kabul ve onay görmesi ve gereksinimlerine duyarlı olunması ise yüksek benlik saygısı gelişmesine katkıda bulunur. Benlik saygısı kişinin kendi dünyası ile ilgili kişisel kararlara ve ideal benliğe göre yapılan iyi davranışlara dayanır. Yüksek benlik saygısı hatalara, yanlışlara ve başarısızlıklara rağmen şartsız benliğin kabul edilmiştir. Bu aynı zamanda kişinin kendi yaşamı hakkındaki sorumlulukları kabullenme anlamına gelir Kişinin benlik kavramı ile ideal benliği arasında geniş bir uyumsuzluk varsa düşük benlik saygısından, tersi durumlarda ise yüksek benlik saygısından bahsedilir. Benlik saygısı düşük olduğu zaman sevmeye duyulan ilgi yitirilmiştir ve kişi başkalarından uzak durur (16).

Benlik saygısı, kişinin kendisini olduğundan aşağı ya da üstün görmeden kendinden memnun olması ve kendini değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye değer görmesidir. Benlik saygısının duygusal, zihinsel, toplumsal ve dolaylı olarak da bedensel öğeleri vardır. Kendini değerli hissetme, yeteneklerini, bilgi ve becerilerini ortaya koyabilme, başarılı olma, toplum içinde beğenilir olma, kabul görme, sevilme, kendi bedensel özelliklerini kabul ve benimseme, benlik saygısının oluşması ve gelişmesinde önde gelen etkenlerdir (55).

Başarıların ölçüsü, belirli bir davranış alanına yönelik özelemlerdir. Bu başarı, değer verilen bir konuda özelemlere yaklaşır veya karşılık oluşturursa sonuç yüksek düzeyde bir benlik saygısıdır. Eğer büyük bir uzaklaşma varsa, o zaman kişi kendisi ile ilgili zayıf kanıya varır ki sonuç düşük düzeyde benlik saygısıdır. Bu dünyadaki benlik duygumuz, tümüyle ne olduğumuzu ve ne yaptığımızı desteklememize bağlıdır. Bu da etkinliklerimizin gizil güçlerimize olan oranıyla

belirlenir. Bu oranın içinde beklentilerimiz bölen, başarılarımız ise bölünendir. Bu şöyle formüle edilebilir;

$$\text{Benlik Saygısı} = \frac{\text{Başarı}}{\text{Beklentiler}}$$

Bu formül, kişinin belli nitelik ya da yetenekleri bakımından kendisini nasıl algıladığı ile nasıl olabileceği ya da olması gerektiği gibi iki davranış dizgesini içerir. James, benlik saygısında hangi alanların kullanılacağını belirlemek için insanın kendi değerlerinin önemini vurgulamakta ve başarının, öznel anlam taşıyan değer alanları ile ilgili beklentileri ölçüsünde anlam kazandığını savunmaktadır (26).

Tablo-2 Benlik saygısı karşılaştırma tablosu

Benlik Saygısı Yüksek Olan İnsanlar	Benlik Saygısı Düşük Olan
• Kendilerine saygı duyulmasını isterler	• Eleştiriye açık olmama
• Beceri, davranış, cinsellik ve görünüşleri olumludur	• Beceri, davranış, cinsellik ve görünüşleri negatiftir
• Gözlemlensin veya gözlemlenmesin eşit performans sergilerler	• Gözlemlendiklerinde daha az performans sergilerler
• Eleştirildiklerinde savunmaya geçmezler ve atılgan davranırlar	• Eleştirildiklerinde savunmaya geçerler ve pasif davranırlar
• İltifatları kolaylıkla kabul ederler	• İltifatları kabul etmekte zorlanırlar
• Performanslarını gerçekçi olarak değerlendirebilirler	• Performanslarını gerçekçi olarak değerlendiremezler
• Kurumlarında aktiftirler	• Kurumlarında pasif ya da sınırlı hareket
• Otorite figürlerine karşı rahattırlar	• Otorite figürlerine karşı rahat değildirler
• Genel olarak hayatlarından memnundurlar	• Genel olarak hayatlarından memnun değildirler
• Güçlü bir sosyal destek sistemleri vardır	• Zayıf bir sosyal destek sistemleri vardır
• Kendilerini kontrol edebilirler (iç kontrollüdürler)	• Dıştan kontrol edilirler
• Aktivitelere daha çok katılırlar	• Yeni deneyimler ve aktivitelere katılmada tereddüt gösterirler
• Kendine güven duyguları gelişmiştir	• Aşağılık hissi, karamsarlık, duyguları
• İnsanlara pozitif tepkiler verirler	• Diğer insanlara olumsuz tepkiler verirler
• Grupta liderlik özelliği gösterirler	• Kolaylıkla vazgeçme
• Bağımsız olarak aktiviteleri Yapabilme özelliği vardır	
• Kendilerini önemli ve zahmete değer olarak görürler	• Kendini değersiz, sevimsiz ve önemsiz hissetme
• İyimser, mutlu, hoş kişiler arası ilişkiler kurarlar	• Çekingen, yetersiz sosyal ilişkiler
• Bazı alanlarda kendilerini diğerlerinden daha başarılı olarak görürler	• Diğerlerinin başarılarını gözleme, grupta beceriksizce aktiviteler yapma
• Problem çözmede etkinlik vardır	• Başkalarının olumlu desteğine ve yüreklendirmesine aşırı gereksinim duyma

(26).

3.10.1 Benlik Saygısının Sporla İlişkisi

Bedensel etkinlik ve fiziksel sağlık ilişkisini inceleyen çalışmaların sayıları karşılaştırıldığında psiko-sosyal sağlığa yönelik etki üzerindeki çalışmaların çok sınırlı olduğu fark edilecektir. Spor faaliyetlerinin ruhsal sağlığa etkisiyle ilgili

çalışmalar genellikle dört boyut üzerinde yoğunlaşmıştır, bunlar duygu-durum, korku, depresyon ve benlik tasavvurudur. Konuyla ilgili deneysel çalışmaların sonuçlarını derleyen Knoll, bedensel egzersize bağlı olarak duygu-durum ve benlik algısında olumluya doğru bir artışın, korku ve depresyonda ise bir azalmanın yaşandığını belirtmiştir (20).

Egzersiz yapmanın beden imgesi memnuniyeti ve benlik saygısına etkisini ortaya koymak adına yapılan araştırmalar çerçevesinde araştırmacılar; benlik saygısı, vücut imgesi memnuniyeti ve egzersiz arasında dolaylı yoldan bir ilişki olabileceğini söylemişlerdir. Fakat bunu desteklemeyen araştırmalar da vardır(1).

Yapılan çalışmada egzersiz yapmanın benlik saygısına olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Ve bunu destekleyen araştırmaları yapan kurum zindelik, koşu, tekvando, oyun sporları gibi pek çok dalda araştırmalar yapmıştır. Ancak buna istisna olarak; Tiggerman ve Williason (2000), araştırmalarında, egzersizle benlik saygısı arasında erkekler için pozitif bir ilişki olduğunu, kızlar için ise negatif anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir (82).

Bowker,Gadbols ve Cornock (2003), Lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada egzersizle global benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir (22).

Egzersiz ve psikolojik refah araştırması üzerine başarılı bir tartışma yapılmıştır. Bu araştırmanın eleştirisini yapanlar genel spor aktivitelerine katılımın kişiliği pek etkilemiş görünmediğini, fakat zindelik düzeyini yükselten yoğun egzersiz ve programların, ruhsal durum, benlik kavramı ve genel zihin sağlığına olumlu yönde etkileri olabileceğini kabul etmişlerdir. Benlik kavramı hariç, genel kişilik özelliklerinden hiçbiri, fiziksel kuvvetteki artıştan etkilenmemiş görünmektedir. Bazı bulgular, artan kuvvet ve beden imgesindeki değişikliklerin, özellikle de zindelik programlarından önce, düşük benlik saygısına sahip katılımcıların benlik saygısını, olumlu yönde etkileyebileceğini söylerler (32).

İkizler'in yaptığı çalışmada özellikle dayanıklılığın geliştirildiği zindelik antrenmanlarında duygu-durumun pozitif yönde gelişeceğini belirtmişlerdir. Fakat bazı çalışmalarda bu değişimin harekete bağlı bedensel değişikliklerle, yani kişinin kendi dış görünüm ve gücünden duyduğu memnuniyetle yakından ilişkili olduğunu belirtilmiştir (54).

Doğan, Çorapçioğlu ve Çelik (1994), üniversite öğrencilerinin aktif sosyal etkinliklere katılma oranları ve benlik saygısı düzeylerini belirledikleri araştırmalarında, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin beden imgeleri arasında fark olup olmadığı konusunda spor yapan öğrencilerde beden imgesi değerlendirmesinin daha olumlu olduğu sonucuna varmıştır. Sosyal etkinliklere katılma derecesi ise yüksek sosyo-ekonomik düzeydekiler ve benlik saygısı yüksek olanlarda daha yüksek bulunmuştur (34).

Günümüzde birçok araştırma düzenli spor faaliyetlerine katılanlarda, sadece benlik tasavvurunun olumlu yönde değiştiği sonucunu vermiştir. Burada genel benlik tasavvurundan çok fiziksel benlik algılaması daha fazla etkilenmektedir. Sporun benlik saygısına etkisinin incelendiği ve iki grup üzerinde yürütülen bir çalışmada, birinci grupta yer alanlara altı ay süreyle haftada bir belli bir antrenman programı uygulanmıştır. İkinci gruptakilerin ise böyle bir faaliyeti olmamıştır. Çalışmalara başlamadan önce her iki grubun da genel benlik algılamaları ölçülmüştür. Başlangıçta iki grup arasında fark tespit edilmemiştir. Altı ay sonra testler tekrarlandığında; altı ay boyunca düzenli spor programını takip eden kişilerin, özellikle kendi bedenlerine yönelik algılamalarında diğerlerine göre önemli derecede artış tespit edilmiştir (15,54).

Kişilik ile sportif eylemler arasındaki ilişkiyi ele alan bir araştırmada, genç performans sporcuları ile sporcu olmayanları karşılaştırdığında spor yapanların yapmayanlara göre daha canlı, daha çalışkan, ilişki kurmaya sürekli hazır, sebatlı, zor koşullarda ortama uymalarının daha iyi olduğunu belirlemiştir (83).

İngiltere'de milli takım düzeyinde 57 tenisçi üzerinde yapılan bir çalışmada, tenisçilerin spor yapmayanlara göre dışa dönük kimseler olduğu, ancak bunların içinde en başarılıların içe dönük özellikler taşıdığı anlaşılmıştır(90).

Tiryaki ve arkadaşları (2000), yaptıkları bir araştırmada da spor yapanların yapmayanlara göre daha dışa dönük ve duygusal olarak dengeli olduklarını belirtmişlerdir (83).

Aksaray ve İnanç (2003), Beceri eğitiminin ve benlik saygısını geliştirmeye yönelik aktivitelerin benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada iki farklı deney grubu, plasebo grubu ve bir kontrol grubu yer almıştır. Çalışma grubu Adana Hürriyet İlköğretim Okuluna devam eden 7. sınıf öğrencilerinden 64 kişilik gönüllü bir gruptan oluşmaktadır. Öğrencilerin 16' sını 1. deney grubuna, 16' sını 2. deney grubuna 16' sını plasebo diğer 16' sını ise kontrol grubuna alınmıştır. 1. deney grubuna on haftalık duygular, benlik tanımlama, problem çözme ve iletişim becerilerini içeren bir program. 2. deney grubuna on haftalık benliği tanıma ve benlik saygısını geliştirmeye yönelik çeşitli aktiviteleri içeren bir program; plasebo grubuna 6 haftalık mesleki ve 4 haftalık eğitsel rehberlik uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir işlem yapılmamıştır. Elde edilen bulgular beceri ve aktivite programlarına katılan öğrencilerin genel, sosyal, aile, okul ve toplam benlik saygısı puanlarının yükseldiğini göstermektedir. Her iki programa katılan öğrencilerin toplam ve alt ölçek benlik saygısı puanları arasında bir fark bulunamamıştır. Uygulamadan 16 hafta sonra öğrencilerin benlik saygıları tekrar ölçüldüğünde aileyle ilgili benlik saygısı haricinde, benlik saygılarındaki değişimin kalıcı olduğu görülmüştür (3).

Yegül (1999), liseli erkek sporcular ile sporcu olmayanlar arasında benlik saygısı ile benlik algısı puanları arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında; sporcu olan bireyler ile sporcu olmayanlar arasında Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin benlik saygısı alt ölçeği puanlamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır. Fakat sporcuların atletik yeterlik ve global benlik saygısı puanlarında sporcular lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Bunun nedeni için ise sporcu bireyin devamlı sporla iç içe olması, yaptığı spordan zevk alması ve

kendini bir sporcu olarak yeterli algılaması atletik yeterlik puanlarını artırmıştır. Sportif başarılarla gelen tatmin duygusu da olumlu düşünceler yaratarak sporcuların kendilerini yeterli algılamalarına sebep olabileceği belirtilmiştir (93) .

Women's Sports Foundation tarafından yayınlanan, 30.000 spor yapan ve spor yapmayan kız arasında yapılan araştırmada, spor yapan kızların; akademik başarılarının daha yüksek olduğu, yaşlıları arasında kendilerini daha popüler hissettikleri, daha sosyal oldukları, liseden mezun olma oranlarının diğerlerine göre üç kat fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, diğerlerine göre uyuşturucuya başlama olasılıkları %92 oranında az olduğu belirtilmiştir (90).

3.10.2 Benlik Saygısının Gelişimi

Ergenlik çağı, benlik kavramının en önemli bölümüdür. Ergenlik çağı, çocukluktan erişkinliğe bir geçiş dönemi olarak tanımlanabilir. Ergenlik ve gençlik terimlerini eş anlamlı olarak kullanır ve ergenliğin sonunu getiren şeyin genç bireyin bir işe katılımı olduğunu düşünür. Konuya bu yönden yaklaştığımızda üniversite öğrencilerinin henüz ergenliklerini tamamlamamış olduklarını söyleyebiliriz (33,10) .

Gençler, çocukluğunda dışa dönük olan antenlerini kendi içine çevirmeye başlar. Duygularını ve becerilerini inceler, nasıl bir kişi olduğu ve ne olmak istediği konusunda kafa yormaya başlar. Bu dönemde benlik kavramı sürekli iniş, çıkış ve dalgalanma gösterir. Çünkü genç kendisine yakışacak bir kimlik aramaktadır (97).

Ergenlik çağı boyunca sürüp giden kendini sına ve değerlendirme sürecinde öz beğeniyle öz eleştirinin iki karşıt kutbu oluşturdukları düşünülebilir. Bireyin öz kavramının ne denli olumlu, benlik saygısının ne denli yüksek olacağını belirleyen de kişisel özelliklerdir. (33,10).

Benlik kavramının, benlik imgesinin beğenilip benimsenmesi benlik saygısını oluşturur. Benlik saygısı (self-esteem), benlik kavramının toplumsal

kimlik, kişisel kimlik ve beden imajı gibi bileşenlerinden birisidir ve bireyin kendisini nasıl hissettiğini ifade eden bir kavramdır (10,95).

Benlik saygısı benliğin duygusal yanı olup, kişinin kendini değerlendirmesi sonunda ulaştığı benlik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur. Kişinin kendini beğenmesi, kendi benliğine saygı duyması için üstün nitelikli olması gerekmez. En geniş anlamıyla benlik saygısı, kişinin kendini gururlu, değerli, gayretli, etkin ve başarılı hissetmesidir (32,71).

Harter, benlik saygısını, kişinin kendisini bir bütün olarak sevmesi, kabul etmesi ve saygı duyması olarak tanımlamıştır. Coopersmith (1981)'e göre, benlik saygısı diğer kişilerin yaptıkları yorumlardan bizim çıkardığımız sonuçlarla kazanılır. Güngör'ün (1989) aktardığına göre, Coopersmith (1967) benlik saygısı kavramını inceleyenler arasında en tutarlı tanımların James ile Mead tarafından yapıldığına işaret etmektedir. James, geçen yüzyılın sonunda yazdığı " Psikoloji İlkeleri " adlı yapıtında açıkladığı çözümlenme ile benlik saygısı üzerindeki üç olası etkiyi ortaya koymaktadır. James, öznel yaşam deneyimleri ve kendilik kavramının önemini çözümlerken insanın özlemlerinin ve değerlerinin kendisini olumlu değerlendirip değerlendirmedini belirlemede temel bir rolünün olduğu sonucuna varmıştır (43).

Sarpkaya bireyin, benlik saygısını azaltan zayıflıkları ve yetersizlikleri üzerinde durmuştur. Benlik saygısı, aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçişi temsil eder. Benlik saygısının gelişiminde üç önemli istenmeyen durum söz konusudur. Bunlardan biri organ eksikliği, diğeri böyle bir yetersizliği olan bireyin o andaki arkadaşları ve ailesi tarafından yüreklendirilip desteklenmemesi ve kabul edilmemesidir. Yetersizlikleri ile kabul edilmiş, desteklenmiş bir çocuk, durumunu ödünleyebilir. Ancak, kendi değerleri konusunda gerçekçi olmayan bir duyguya da kapılabilir. Ben merkezli ve çevresinden hep almaya eğilimli, olgunlaşmaya ve toplumsal ilişkilere hazırlıksız ve isteksiz hale gelebilir. Bu durum, benlik saygısı bakımından üçüncü bir güçlük kaynağı olarak ortaya çıkabilir. Ayrıca çocuğun ailedeki doğum sırasının da benlik saygısı üzerinde

etkili olduğunu belirten Sarpkaya nevroitik kişilerin, karşısındaki insanların düşük benlik saygısı ile değer kazanmayı denediklerini de öne sürmüştür (73).

Yapılan bir çalışmada, fiziksel çekiciliğin gencin benlik kavramını olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir. Ergenlik ve gençlik dönemi, kimlik gereksiniminin en yüksek noktasına eriştiği bir dönemdir. Bu dönemde yaşadığı ilişkilerde kişinin başkalarının davranışlarına karşı hassasiyetleri, zedelenebilirlikleri artar ve kendine güveni kolayca sarsılabilir. Yine bu dönemdeki gencin benlik saygısı anne-babası, yakın aile çevresi, otorite olarak gördüğü kişiler ve akran grubuyla olan ilişkilerinden etkilenir. Yetişkinlik döneminde bireyler ergenlik ve gençlik döneminde geliştirdikleri benlik saygısı doğrultusunda yaşamlarına yön verirler. Bu dönemde de benlik saygısı gelişmeye devam eder (13).

Birey bir iş ve meslek sahibi olur, aile kurar ve bağımsız bir kişi olur. Ancak yine de bu dönemde hastalıklar, kazalar, iş veya sevilen kişilerin kaybı, göç gibi olumsuz yaşam olaylarının olması, benlik saygısını etkileyebilir ve yeniden yapılanma ihtiyacı ortaya çıkabilir (35).

3.10.3. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

- Kültür
- Toplum değerleri
- Eğitim (aile, birey, anne, babanın eğitim düzeyi)
- Ekonomi
- Aile tipi (çekirdek, geniş, aşiret)
- Ailenin babaerkil ya da anaerkil olması
- Yaş
- Cinsiyet
- Beden İmgesi
- Denetim odağı
- Eşler arasındaki uyum
- İletişim ve ilişki yöntemi

- Bireyin tek çocuk olması ya da fazla kardeş sahibi olması
- İlk çocuk olması
- Çevre (arkadaş, komşu, iş, öğretmen)
- Bireyin psikolojik durumu, ruhsal rahatsızlıklar
- Yaşamında iz bırakan olaylar
- Alışkanlıklar (sigara, alkol vs.)
- İş
- Kronik ya da fiziksel rahatsızlıklar, kayıplar
- Babanın ya da annenin mesleği
- Serbest zaman etkinlikleri
- Anne baba ile ilgili durumlar
- Başarı-başarısızlık
- Diğerlerinin verdiği önem
- Olumlu destek
- Çalışmadaki sorumluluk ya da eksiklik
- Diğerleriyle karşılaştırma
- Kişisel ve çalışmayla ilgili deneyimler
- Amaçların belirlenmesi
- Geri besleme (Feed back) mekanizması
- Kendi kendini değerlendirme
- Akademik başarı (32,68).

3.10.4. Benlik Saygısını Olumsuz Etkileyen Durumlar

Benlik saygısı yüksek düzeyde olan insanlarla anlaşmak kolaydır. Bu durumdaki insanlar neşeli, hoşgörülü ve diğerlerinin fikirlerini dinlemeye açık olurlar. Temel gereksinimlerini karşılamışlardır, başkalarının ihtiyaçlarına zaman ayırabilirler. Kendi kişilikleri o denli güçlü ve sağlamdır ki, bazı riskleri bile göze alabilirler. Kendi kendilerine hata yaptıklarını dahi itiraf edebilirler. Eleştirilebilir, küçümsenebilir. Bunlar öz saygılarında ancak ufak izler bırakır. Öz saygı düşük düzeyde ise sorun ve sürtüşme çıkar, her şey tehdit olarak algılanır. Benlik saygısı az olan bir insan için tek bir eleştirel bakış veya tek bir kelime felaket anlamına gelebilir (11).

Benlik saygısının kişinin geldiği aile, ana-baba, eğitim düzeyi, meslek ve ekonomik durumla ilgili olabileceği düşünülerek gençlerin benlik saygısını olumlu veya olumsuz etkileyen durumlar incelenmeye çalışılmıştır. Benlik saygısı, her insanın ana-babasının verdiği değere de bağlı olup ana-babanın önemsemediği bir çocuğun kendine saygı göstermesi beklenemez. Ana-babanın ayrılmış olması da gencin benlik saygısını düşürebilmektedir. Buna karşılık benlik saygısı yüksek olan kişinin kendine güven, iyimserlik, başarıya isteği, zorluklardan yılmama gibi olumlu ruhsal niteliklere sahip olduğu söylenebilir (13,98).

Çocukların delikanlılık dönemine gelinceye kadar demokratik tutumlara sahip ebeveynlerin gölgesinde yaşamaları çok önemlidir. Kişiliğin artık son düzenlemesinin yapılacağı delikanlılık dönemini genç, ailesinden destek alarak rahat bir şekilde olumlu tutum ve davranışlar görerek geçirmelidir. Otoriter ve ilgisiz ana-baba tutumlarıysa bunun aksine sağlıksız bir kişiliğe, dolayısıyla benlik saygısının düşük olmasına neden olabilmektedir (13).

Benlik saygısını olumsuz etkileyen durumlar şunlardır;

1. Kişinin kendine koyduğu katı kurallar,
2. Mükemmeliyetçilik (yüksek ve erişilemez standartlar),
3. Eleştiriye duyarlılık,
4. Atılgan olamama,

Tüm bu durumların temel kaynağı "hastalıklı eleştiri"dir. Bu kişinin kendi kendine yaptığı sessizce sürdürdüğü bir konuşmadır. Bu hastalıklı eleştiri türü; Kişiyi sürekli başkalarıyla kıyaslar, onların başarılarını ve yeteneklerini sürekli gündemde tutar (13,11).

1. Ulaşılmaz yüksek standartlar koyar ve en ufak hatada kişiyi cezalandırır.

2. Hataların dosyasını tutar, ama hiçbir zaman güçlü yönleri ve yeterli olan tutumları hatırlatmaz
3. Kişinin nasıl yaşamasına dair ona öyküler sunar. Bu yaşama kurallarının dışına çıktığında, hatalı ve beceriksiz olduğunu haykırır
4. Kişiye en iyi olmasını söyler, olmadığında aptallık, zayıflıkla yargılar
5. Kişiye arkadaşlarının ondan sıkıldığına ikna eder
6. Kişinin zayıflıklarını abartır Hastalıklı eleştirinin sesi yaşamın normal akışını bozar.

Tüm bunlar ışığında azalmış benlik saygısının belirtileri;

1. Eleştirilere aşırı duyarlılık
2. Başkalarının olumlu desteğine duyulan aşırı gereksinim
3. Başkalarının sürekli olarak yüreklendirmesine duyulan gereksinim
4. Yetersizlik duygusunu kapatmak için aşırıya varan övünme
5. Kendisinin farkında olmama
6. Fikir ya da düşünceleri ifade etmeye karşı duyulan isteksizlik
7. Benlik saygısını artıracığı düşüncesiyle mal ya da eşya edinmeye karşı duyulan aşırı ilgi
8. Yeni deneyimlere karşı duyulan korku
9. Özür dilemede aşırıya kaçma
10. Kendi ya da sahip oldukları hakkında öyküler yazma
11. Başkalarını eleştirmede aşırıya kaçmadır.

Genel olarak benlik saygısı eksikliği; kendini güçlü veya yaşamın denetimini elimde tutuyor gibi hissedememe, depresyona karşı duyarlılık, kendini gerçekte olduğu kadar becerikli ve yetenekli görmeme olarak tanımlanabilir (11).

3.10.5. Benlik Saygısını Yükseltmek İçin Öneriler

1. Gerçekçi hedefler oluşturun, kazanacağınız konusunda kendinize güvenin
2. Fiziksel, ruhsal ve duygusal olarak olumlu yönlerinizi değerlendirin
3. Kendinizi başkalarının standartlarıyla kıyaslamayın
4. Kendi başarılarınıza odaklanın, küçük ya da büyük yaptıklarınız için kendinizi ödüllendirin

5. Sağlığımıza ve kendinize iyi bakın
6. Konuşmaya ihtiyacınız olduğunda sizi dinleyebilecek güvenli kişilerden oluşan destek sistemlerinizi oluşturun
7. Kendinizin eşsiz olduğunu ve dđnyada önemli bir yeriniz olduğunu hatırlayın
8. Mükemmel olamayacağınıza ve her şeye sahip olamayacağınıza kendinizi inandırın
9. Geçmiş hayal kırıklıklarına ya da başarısızlıklarınıza gülebilmeyi öğrenin
10. Başarıyı hayal edin ve kendinize gerçekçi hedefler koyun
11. Düzenli egzersiz, yürüyüş ve spor yapın
12. Sağlıklı gıdalar tüketin
13. Sigara ve alkol kullanmayın
14. Giyiminize ve görünüşünüze dikkat edin (68).

3.10.6. Benlik Saygısıyla İlgili Yapılan Araştırmalardan Örnekler

Morres D, Rosenberg (1965), adolesanlar için geliştirdiği ölçek ile benlik saygısını geniş sosyal çevre, aile ve okul çevresi, adolesanın kendini değerlendirmesi ve psikopatolojik belirtiler açasından incelemiştir. Sosyo-ekonomik durum ile benlik saygısı ilişkisinde üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen gençlerin %51'inin, alt sosyoekonomik düzeyden gelenlerin ise %38'inin yüksek benlik saygısına sahip olduğunu bulmuştur. Sınıflar arası farklılık erkeklerde kızlara göre daha fazladır. Bu durum değişik sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde erkek çocuğa verilen önemin değerişmesi ile ilişkili olarak yorumlanmıştır. Ayrıca erkekler arasında sınıfsal farklılığın bir nedeni olarak yüksek sosyoekonomik düzeydeki erkek çocukların babalarıyla ilişkileri çok daha yakın bulunmuştur. Baba mesleği de adolesanlarda benlik saygısını, önemli ölçüde etkilemektedir. Otoriter mesleklerde (subay, polis gibi) çalışan babaların çocuklarında benlik saygısı çok daha azdır (67).

King (1977), adolesanların okul başarılarının benlik saygısıyla doğru orantılı bir ilişki içinde olduğunu bildirmiştir; başarılı öğrencilerin benlik saygıları da yüksektir. Bachman (1977) ve Morrison (1973)'in araştırmalarındaki sonuçlar da bunu destekleyici niteliktedir(28).

Adolesan döneminde benlik saygısının önemli ilişki gösterdiği bir başka noktada psikopatolojik durumlardır. Düşük benlik saygısı sadece rahatsız edici bir durum olarak kalmaz, anksiyeteden psikoza kadar değişik patolojik durumların ortaya çıkmasında da önemli rol oynar. Kimlik duygusu sağlıklı bir şekilde gelişmezse kimlik kargaşası ve daha sonra da bunun yol açacağı asabiyet ve ya psikotik durumlar gibi psikopatolojiler ortaya çıkabilir (28).

Çuhadaroğlu (1986), "Adolesanlarda Benlik Saygısı" adlı araştırması sonucunda, psikotik ve nevrotik özellikler gösteren adolesanlar kontrol gurubuyla karşılaştırılmış ve her iki gurubun benlik saygıları, ortalama olarak kontrol grubuna göre önemli derecede düşüklük gösterdiği bulunmuştur. Her üç gurupta da depresif duygulanımla benlik saygısı arasında önemli bir ilişki vardır; benlik saygısı azalması, depresif duygulanımda artmayla birlikte gitmektedir. Psikosomatik belirtiler açısından araştırma gurupları incelendiğinde, belirtiler kontrol grubunda az, psikotik grupta orta derecede, nörotiklerde ise çok bulunmuştur. Benlik saygısı her üç grupta da aynıyken psikosomatik belirtilerle ilişkili gruplar arasında böyle bir farklılık olması, adolesanlarda psikiyatrik yakınma olarak psikosomatik belirtilerin depresif belirtilere göre daha önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Benlik saygısı sosyo-demografik veriler açısından incelendiğinde annenin yaşı, eğitimi ve mesleği ile ilişkili olduğu bulunmuştur (28).

Hakan S.'nin lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada ana babasından en az birinin Meksika kökenli Amerikalı olan öğrencilerin dil, aile reisinin eğitim ve mesleki düzeyi ile öğrencinin başarısı gibi değişkenlerle benlik tasarımı arasındaki ilişkiyi incelemişler. Benlik tasarımı ile aile reisinin eğitim düzeyi, benlik tasarımı ve meslekî düzeyi arasında ilişki olduğu bulunmuştur (47).

Gürhan C. yapılan çalışmaları incelediğinde yaş gurupları 8-18, 18-65'ten oluşan iki ayrı örnekleme kapsayan bir araştırmasında; sosyal sınıflarda benlik tasarımının bireyin yaşına göre değişen bir ilişki olduğunu ortaya koydu.

Araştırmanın bulguları, 8-11 yaş grubunda benlik tasarımı ile sosyal sınıf arasında bir ilişki olmadığını, 12-18 yaşlar arasında orta düzeyde, 18 yaş ve üstünde ise yüksek düzeyde ilişki bulunduğunu göstermektedir. Eğitim-benlik tasarımı, meslek- benlik tasarımı ve gelir-benlik tasarımı arasındaki ilişki incelenmiş ve eğitim, gelir ve meslek bakımından daha üst düzeyde olanlar lehine anlamlı farklar bulunduğu saptanmıştır (46).

Gürhan C. nin yaptığı çalışmada Kugle ve Clements (1983), bireyin benlik tasarım düzeyi, benlik tasarımındaki tutarlılık ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Benlik tasarım düzeyi ile benlik tasarımında görülebilecek tutarlılık arasında bir ilişki olmadığını; öğrencilerin akademik başarılarını gerçekçi bir biçimde değerlendirebilmeleri ile benlik tasarım düzeyindeki tutarlılık arasında, pozitif bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Ayrıca benlik tasarım düzeyi ve benlik tasarımındaki tutarlılığın her ikisi ile bireyin akademik başarı düzeyi arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirlemiştir (46).

Gürhan C. çalışmasında Jedege, Bembgboye (1981), yaş ortalaması 14 olan 755 Nijeryalı öğrenci üzerinde yaptıkları bir çalışmada, bireyin sağlık durumu, gelişimsel ve fiziksel özellikleri gibi bazı biyolojik faktörlerle, sosyal ve kişiler arası ilişkilerin niteliğinin bireyin benlik tasarımı üzerinde daha güçlü bir etkide bulunduğunu saptadılar. Bu çalışmada zihinsel olgunluk düzeyi, ilköğretim döneminde hastalık nedeniyle devamsızlık yapmama, uzun boylu olma, ailenin tek çocuğu olma, ailenin evde İngilizce konuşması, geceleri iyi uyuma, evde büyükanne ve büyükbabıyla birlikte oturma gibi özellikleri olan bireylerin bu niteliklerinin benlik tasarımlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (46).

Steward A. ,Hevitt ve Goldman (1974), 111 erkek psikoloji öğrencisinden oluşan araştırma örneğini, düşük ve yüksek benlik tasarımı olan iki grup, yüksek benlik tasarımı olan grubu da; yüksek ve düşük düzeyde tasvip görme gereksiniminde olan, iki alt grup biçiminde düzenlediler. Araştırmadan gruplara göre farklı bulgular elde edilmiştir. Yüksek benlik tasarım düzeyine sahip ve düşük düzeyde tasvip görme gereksinimi olan denekler, olumlu ya da olumsuz

değerlendirmelerle karşılaştıklarında, farkı bir tepki göstermediler ve benlik tasarım düzeylerinde herhangi bir değişim gözlenmedi. Düşük benlik tasarım düzeyine sahip ve düşük düzeyde tasvip görme gereksinimi olan deneklerin, olumlu değerlendirmeler karşısında, benlik tasarım düzeylerinde artış, olumsuz değerlendirmeler karşısında ise azalma olduğu belirlendi (78).

Hallahan P. ve arkadaşları Shavit ve Shouva (1980), 16-18 yaşlar arasında ve liseye devam eden 88 kız öğrenci üzerinde yaptıkları bir araştırmada, bireyin benliği ile ilgili olarak olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunmanın, benlik tasarım düzeyine etkisini araştırdılar. Olumlu değerlendirmelerin, olumsuz değerlendirmelere göre bireyin benlik tasarım düzeylerini artırıcı türde etkisi olduğunu saptadılar (48).

İçsel çatışmaların, birey üzerindeki etkilerinin benlik tasarım düzeyine bağlı olup olmadığı ile ilgili bir araştırmada; Wandke (1966), yüksek düzeye benlik saygısına sahip olan deneklerin, iç çatışmalarına neden olacak durumlarda, düşük benlik saygısına sahip deneklere göre daha dengeli davrandıklarını buldu. Ayrıca psikolojik sağlıkla benlik tasarım düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (46).

Sevinç M.(1993)" Kekemelerde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında 13-35 yaşları arasında toplam 53 kekeme hastayla 56 kekeme olmayan grubu incelemiş; kekeme bireylerin benlik saygısının kontrol grubundaki bireylerden daha düşük olduğunu, anne baba eğitim düzeyiyle benlik saygısı arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir (75).

Gür (1996), değişik yaş gruplarının örneklem olarak alındığı araştırmasında, ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasında negatif yönde bir ilişki bulmuştur (44).

Hogborg W. (1987), ergenlerde benlik saygısı üzerinde yaş etkilerini belirlemek üzere yaklaşık 2000 kişilik bir örnekleme Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Copersmith benlik saygısı ölçeğini uygulamışlar. Bulgular ergenlerin yaşları ilerledikçe benlik saygılarının arttığını göstermektedir (44).

Gür A (1996) yaptığı çalışmada incelediği araştırmalarda, erken ergenlik dönemine geçişte belirgin bir benlik saygısı artışı gözlemlenmemiştir. Erken ergenlik döneminin nispeten tutarlı bir dönem olduğu vurgulanmıştır (44).

Akran ilişkileri ile benlik saygısı ilişkilerini incelemişler; sonuçta benlik saygısı yüksek olan ergenlerin iyi akran ilişkileri, benlik saygıları düşük olanlarınsa zayıf akran ilişkileri gösterdiklerini bulmuşlardır (44).

Diğer bir çalışmada, benlik saygısındaki cinsiyet farkları üzerinde sosyal grupların etkilerini, 14-17 yaş arasındaki 569 şehirli ve ortaklaşa kullanılan çiftliklerde yaşayan ergenler üzerinde “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğini” ve diğer bazı ölçekleri uygulayarak incelemişlerdir. Sonuçlar, kızların erkeklerden anlamlı düzeyde düşük benlik saygısına sahip olduklarını; çiftliklerde yaşayan ergenlerde de kızların daha düşük benlik saygısı gösterdiklerini; şehirli ergenlerde ise cinsiyet farklılıklarının gözlemlenmediğini göstermektedir (44).

Farklı bir çalışmada lise çağındaki ergenlerin benlik saygılarını 16-18 yaş 320 kişilik bir örnekleme incelemişlerdir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin kullanıldığı çalışmada liseli ergenlerin benlik saygılarını %67 oranında yüksek; çok küçük bir kısmında da (%5,3) düşük düzeyde bulmuşlardır. Cinsiyetler arasında sadece benlik saygısının sürekliliği konusunda kızlarda anlamlı bir yükselme görülmüş; bunun dışında önemli bir fark olmadığı belirtilmiştir. Cinsiyetin 17-24 yaş arasında etkili bir değişken olmadığı vurgulanmaktadır (44).

Gür A. çalışmasında Oğuzhanoğlu ve Kültür (1988), yaptıkları çalışmada, annenin eğitim düzeyi yüksekliğinin; anne ve babanın ergene karşı benimsediği gözetme ve değer verme gibi olumlu tutumların benlik saygılarını yükseltici rol oynadığını belirtmektedir (44).

Çuhadaroğlu (1989), ergenlerde benlik saygısını etkileyen faktörlerden annenin eğitim düzeyi arttıkça benlik saygısı oranlarının arttığını, annenin çalışıyor olmasının benlik saygısını olumlu etkilediğini belirtmiştir (29).

Türkbay, Özcan, Doruk ve Uzun (2005), "Ergenlerin Psikiyatrik Belirtileri ve Benlik Saygıları Üzerine Kimlik Bocalamasının Etkileri" adlı, erkek ergenlerde kimlik duygusu, psikiyatrik belirtiler ve benlik saygısı arasında ilişkileri araştıran çalışmalarının örneklemini yatılı bir erkek meslek lisesinin 9'ncü, 10'ncü ve 11'nci sınıflarının öğrencileri oluşturdu. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak yapılan bu çalışmanın sonucunda; kimlik bocalaması olan ergenlerin daha sık psikiyatrik belirtilere ve düşük benlik saygısına sahip olacağını belirtmişlerdir (87).

Tufan (1988), bir gurup yüksekokul öğrencisi ile yaptığı çalışmada psikiyatrik belirtileri fazla olan öğrencilerin benlik saygılarının da düşük olduğunu saptamıştır. Tufan, yaş ortalaması 20 olan 437 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada; aile ekonomik düzeyinden memnun olan, kendini başarılı gören, arkadaşlık kurmakta güçlük çekmeyen, karşı cinsle rahat arkadaşlık kurabilen gençlerin, benlik saygılarının yüksek olduğunu, ekonomik seviyesi düşük olan, yetersiz beslenen ve gelecek kaygıları olan gençlerin ise benlik saygılarının düşük olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte, gencin cinsiyeti, anne babanın öğrenim durumu, ailenin yaşadığı yer, aile tipi, çocuk sayısı gibi faktörlerin benlik saygısı üzerinde etkisi olmadığını belirtmiştir (84).

Kulaksızoğlu ve Arıca(2000), Trakya üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilerin saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisini inceledikleri çalışmalarında saldırganlıkla benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Farklı bölümlerde öğrenim görme ile benlik saygısı arasında anlamlı fark bulmuşlardır. Bunun yanı sıra denetim odağı ile benlik saygısı arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yüksek benlik saygısına sahip

bireylerin içten denetimli olma, düşük ve orta benlik saygısına sahip bireylerin ise dıştan denetimli olma yönünde farklılaştıkları tespit edilmiştir (60).

Arnas (2004), sokakta çalışan çocukların öz kavramları incelemiş, Adana sokaklarında çalışan 66 ve çalışmayan 66 olmak üzere, 9-16 yaş grubundaki 132 çocuk arasında yapılan araştırma sonucunda sokakta çalışan çocukların benlik tasarım puan ortalamalarının ,sokakta çalışmayan çocuklardan daha düşük olduğu saptanmıştır (8,89).

Brookover, Thomas ve Patterson (1985), benlik saygısıyla akademik başarı arasında önemli bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Benlik tasarımının ilkokuldan başlayarak tüm üniversite yılları boyunca okuldaki başarıyı doğrudan etkilediğini belirtmiştir (24).

Ergenlik zamanı, fiziksel değişmelere neden olup beden imajı algısını ve kendi bedeninden memnun olmasını etkilemektedir. Son zamanlarda genç adolesanlarda yapılan araştırmalarda ergenlik zamanının hem bedensel imaja ilişkin algı hem de benlik saygısı ile ilişkili olduğu saptanmıştır (43).

Ergenlik zamanı ve benlik saygısına ilişkin bugüne kadar yapılan birçok araştırma vardır. Ancak elde edilen bulgular farklılık göstermektedir ve kesin bir sonuç ortaya koymamaktadır. Bu araştırmalardan bir çoğu ergenlik zamanı ile global benlik saygısının ilişkisini ortaya koymada başarısız olmuştur. Örneğin, Simmons, Blyth, Van Cleave ve Bush tarafından 1979'da uzunlamasına yapılan araştırmada, ergenlik zamanı ile global benlik saygısı arasında ilişki bulunmamıştır. Benzer sonuçlar Garwood, ve Allen, 1979; Silbereisen, Petersen, Albrecht ve Kracke(1989)'in araştırmalarında da elde edilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar erken olgunluk ve düşük benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu gösteren deliller elde etmişlerdir. Bununla beraber Norveç'te kız adolesanlarla yapılan araştırmada Wichstrom (1998), geç olgunlaşanlarda da düşük benlik saygısının görülebileceğine ilişkin bulgular elde etmiştir (43).

Bir başka araştırmada, 11 yaşında okul çağındaki İskoç kızlardan alınan örnekleme benlik saygısı, ergenlik zamanı ve bedensel imaj arasındaki ilişki incelenmiş, veriler uluslararası sağlık örgütünün ülkelerde yaptığı ve özellikle İskoçya'ya yönelik incelemelerinden elde edilmiştir. 11-13 yaş grubundaki erken olgunlaşan ve zayıf bedensel imgesi olan çocuklarında düşük benlik saygısının olduğu rapor edilmiştir. Ayrıca bu yaş grubunda ergenlik zamanı ile fiziksel imajın dolaylı olarak benlik saygısıyla ilişkisi olduğuna dair delillerde sunulmuştur. 13 yaş grubundakilerde de, beden ölçüsü ile zayıf bedensel görünme, algısının düşük benlik saygısının kestiricisi olduğu rapor edilmiştir. Sonuç olarak ergenlik zamanı, bedensel imaj ve benlik saygısını etkilemektedir (43).

Erken adolesan döneminde etnik kimliğin benlik saygısı, kendini yetkin görme ve toplumun öngördüğü davranışlar sergileme değişkenleri ile ilişkisini ortaya koymaya yönelik yapılan bir çalışmada, Smith, Walker, Fiels, Brookins ve Seay (1999) farklı etnik gruplara ait 11-13 yaş gurubundan 1 erkek, 1 kız adolesanı örneklemlerine almışlardır. Yapısal eşitleme modelinin kullanıldığı çalışmada birçok yapının gizli ilişkileri ve bunların karşılaştırmalı ilişkileri araştırılmıştır. Benlik saygısı ve etnik kimlik faktörlerinin ilişkili olduğu ve toplumsal davranışlar üzerinde yetkinliğin dolaylı etkisinin olduğunu vurgulamışlardır. Bulgular, etnik kimlik ve benlik saygısının ayrı Şeyler olduğu fakat genç insanların algılarına, yeteneklerine, akademik başarılarına mesleklerin anlamını çözmede ve amaçlara ulaşmada toplumsal davranışların değerini anlamaya yardım edici olması bakımından birbiriyle ilişkili olduğu görölmüştür (43).

Moore D. ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan araştırmada, ortaöğretim çağındaki öğrencilerde benlik saygısı ve bedensel imaj değişkenleri incelenmiştir. Bedensel imaj, kilo, dış görünüm ve başkalarının görünüşü ile ilgili alanlardan değerlendirmeleri oluşmuştur. Kilolu olduğunu düşünen adolesanların global benlik saygı düzeylerinin, görünüm ve kilo memnuniyetlerinin düşük olduğu görölmüştür. Araştırmada adolesanların, üç alanda ifade edilen bedensel imajlarına ilişkin olumlu algıya sahip olmalarının, yüksek kendine değer verme ile pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir (67).

Gürhan (1986) ve diğeri yüksek öğretim öğrencilerinin serbest zaman etkinlikleri ve kendini gerçekleştirme düzeyi, konulu çalışmalarında, kendini gerçekleştirme düzeyi benlik tasarım düzeyi ile aynı anlamda kullanılmıştır. Sonuçta; lise çıkışlı öğrencilerin benlik tasarımı açısından normal bir dağılım gösterdikleri, kolej mezunu öğrencilerin daha üst, meslek lisesi mezunlarının ise daha düşük kendini gerçekleştirme düzeyi gösterdikleri belirlenmiştir. Anne-babanın eğitim düzeyiyle, çocuklarının kendini gerçekleştirme düzeyi arasında pozitif anlamlı bir ilişki belirlenmiştir (46).

Gürhan (1986), "Lise öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler" adlı araştırmasında çeşitli bölümlerden elde edilen bulgulara göre, lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeyleri, özlük niteliklerinden, kültürel niteliklerinden ve ana- babalarının davranışsal özelliklerinden değişik derecelerde etkilenmektedir. Okul yaşamında serbest zaman etkinliklerine katılan ve spor yapan öğrencilerin benlik tasarım düzeyleri, yapmayanlara göre üst seviyelerdedir. Öğrenim seviyesi yüksek anne ve babaların çocukları alt öğrenim seviyesine sahip olanlara göre benlik tasarımı açısından avantajlıdır (46).

Güngör (1989), Ankara'da bin lise öğrencisi ile ergenlerin benlik saygısı düzeylerini etkileyen değişkenler üzerinde yapılan çalışmada kız ve erkeklerin benlik saygı düzeyleri arasında bir fark bulunamamıştır. Akademik olarak başarılı olanların benlik saygısı, başarısız olanlara göre daha yüksek bulunmuştur (43).

Hatipoğlu (1996), 619 orta ikinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada, erkek ergenlerin benlik tasarım düzeylerini kızlara göre daha yüksek bulmuştur (49).

Aksaray S.(2003)ergenlerde kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişki konusunda 12-14 yaşları arasında 1431 ergen üzerinde yaptığı çalışmada ergenlerin benlik saygıları ile sürekli kaygıları arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkiler bulmuştur. Sürekli kaygı yükseldikçe benlik saygısı azalmaktadır. Erkek öğrencilerin benlik saygıları, kız öğrencilerin benlik saygılarından anlamlı ölçüde

yüksektir. Sosyo-ekonomik seviye yükseldikçe ergenlerin benlik saygıları da yükselmektedir. Benlik saygısı, insanın kendini ne kadar kabul ettiği, sevdiği, değer verdiği ve çevresinden ne kadar onay gördüğüyle ilişkilidir. İnsanların kendileri hakkında ne hissettiklerini anlayabilmek için de araştırmacılar; benlik saygısı ile beden imgesi memnuniyeti arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır (3).

Egzersiz yapmanın beden imgesi memnuniyeti ve benlik saygısına etkisini ortaya koymak adına yapılan araştırmalar çerçevesinde araştırmacılar; benlik saygısı, vücut imgesi memnuniyeti ve egzersiz arasında dolaylı yoldan bir ilişki olabileceğini söylemişlerdir. Fakat bunu desteklemeyen araştırmalar da vardır (1).

Tiggerman ve Willason (2000) egzersiz yapmanın benlik saygısına olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Ve bunu destekleyen araştırmaları yapan kurum zindelik, koşu, tekvando, oyun sporları gibi pek çok dalda araştırmalar yapmıştır. Ancak buna istisna olarak; başka bir araştırmalarında, egzersizle benlik saygısı arasında erkekler için pozitif bir ilişki olduğunu, kızlar için ise negatif anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir (82).

Bowker, Gadbolds ve Cornock (2003) lise öğrencileriyle yapılan bir araştırmada egzersizle global benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir (22).

Gill D L. ve Folkins ve Sime (1986) tarafından yapılan bir eleştiri, egzersiz ve psikolojik refah araştırması üzerine başarılı bir tartışmayı içermektedir. Bu araştırmanın eleştirisini yapan Gill D. L , Folkins, Sime ve diğerleri genel spor aktivitelerine katılımın kişiliği pek etkilemiş görünmediğini, fakat zindelik düzeyini yükselten yoğun egzersiz ve programların, ruhsal durum, benlik kavramı ve genel zihin sağlığına olumlu yönde etkileri olabileceğini kabul etmişlerdir. Benlik kavramı hariç, genel kişilik özelliklerinden hiçbiri, fiziksel kuvvetteki artıştan etkilenmemiş görünmektedir. Bazı bulgular, artan kuvvet ve beden imgesindeki değişikliklerin, özellikle de zindelik programlarından önce düşük benlik saygısına sahip katılımcılar benlik saygısını, olumlu yönde etkileyebileceğini söylerler (39).

Block Martin E. Alferman ve arkadaşlarının (1999), sporun benlik algısına etkisinin incelendiği ve iki grup üzerinde yürütülen bir çalışmada, birinci grupta yer alanlara altı ay süreyle haftada bir belli bir antrenman programı uygulanmıştır. İkinci gruptakilerin ise böyle bir faaliyeti olmamıştır. Çalışmalara başlamadan önce her iki grubun da genel benlik algılamaları ölçülmüştür. Başlangıçta iki grup arasında fark tespit edilmemiştir. Altı ay sonra testler tekrarlandığında; altı ay boyunca düzenli spor programını takip eden kişilerin, özellikle kendi bedenlerine yönelik algılamalarında diğerlerine göre önemli derecede artış tespit edilmiştir (21).

Aşçı, Gökmen, Tiryaki ve Öner(1993), 174 erkek sporcu ve 174 sporcu olmayan liselinin benlik kavramlarını karşılaştırmış ve liseli erkek sporcularla sporcu olmayanlar arasında atletik yeterlilik, sosyal kabul ve fiziksel görünüm puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğunu göstermiştir (9).

Diğer bir araştırmada spora katılımın benlik kavramına etkisini lise öğrencileri üzerinde araştırmışlar ve sporcuların fiziksel ben, ahlak-etik ben, kişisel ben, davranış alt ölçeklerinde sporcu olmayanlara göre daha yüksek skorlar aldıklarını bulmuşlardır (9).

Çuhadaroğlu F. (1989) yaptıkları araştırmada, Mars ve arkadaşları (1986)dağcılık programına katılan kişilerin benlik kavramlarının geliştiğini, Miller 1988'de, yüzme programına katılan 914 yaşındaki çocukların benlik kavramlarının geliştiğini belirtmiştir. Blockman, Hunter, Hilyer ve Harrison (1988), dans etkinliğine katılan gençlerin benlik kavramlarının olumlu yönde geliştiğini bulmuşlardır (29).

Çuhadaroğlu F. (1989) yaptıkları araştırmada Schefer ve Pcoffer (1989)'da, tekerlekli sandalye yarışmalarına katılan özürlü sporcuların benlik saygılarının arttığını bulmuştur. 1990 'da büyük Schmill ve arkadaşları, özürlü sporcuların sporcu olmayanlara göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını

belirlemişlerdir.1989 yılında Ebbeck (1995), çocuklarda benlik kavramının fiziksel aktivite ile arttırılabileceğini bulmuşlardır (29).

Tiryaki ve Moralı (2000), yaptıkları bir araştırmada 222 sporcu ve 471 sporcu olmayan lisenin benlik saygılarını ve sosyo-demografik özelliklerini karşılaştırmışlardır. Rosenberg Benlik Saygısı kullanılan araştırmada bu değişkenler için sporcu olanlar ile sporcu olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (83).

Çuhadaroğlu F. (1989) yaptıkları araştırmada, Kamal ve arkadaşlarının (1995), sporcular ile sporcu olmayanların benlik saygılarındaki nitel bileşenlerle ilgili yaptıkları çalışmada, genel benlik saygısı skorları karşılaştırılmış ve sporcuların sporcu olmayanlara göre belirgin derecede yüksek benlik saygısına sahip oldukları gözlenmiştir (29).

Çuhadaroğlu F. (1989) yaptıkları araştırmada, Özgeylani (1996), lisele erkek sporcu ve sporcu olmayanların benlik kavramlarını karşılaştırdığı araştırmasında, sporcuların daha yüksek benlik kavramına sahip olduklarını ortaya koymuştur (29).

Kızların benlik saygısını ölçmek için yapılan birçok araştırmada, kızların, ilköğretimden liseye geçerken benlik saygıları düzeylerinin erkeklere göre düştüğü gözlemlenmiştir. İlköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, erkeklerin %69'u, kızların %60'ı kendilerinden memnun oldukları sonucunu vermiştir. Lisede yapılan aynı çalışma, erkeklerin %46, kızlarınsa sadece %29'unun kendilerinden memnun oldukları sonucunu vermiştir. Toplamda ilköğretimden liseye geçerken kızların benlik saygısı, erkeklere oranla üç kat daha düşmüştür (52,77).

Bu sonuçlara göre, kızların benlik saygılarını arttırmak için ne yapmaları gerektiği düşünüldüğünde, erkeklerin kızlardan farklı olarak ne yaptıklarına bakılabilir. En büyük farklardan biri; erkekler ve kızların spora katılım oranlarıdır.

Kızların ilköğretimden liseye geçerken sporu bırakma oranı, altı kat daha fazla bulunmuştur (52).

Women's Sports Foundation tarafından yayınlanan, 30.000 spor yapan ve spor yapmayan kız arasında yapılan araştırmada, spor yapan kızların; akademik başarılarının daha yüksek olduğu, yaşlıları arasında kendilerini daha popüler hissettikleri, daha sosyal oldukları, liseden mezun olma oranlarının diğerlerine göre üç kat fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, diğerlerine göre uyuşturucuya başlama olasılıkları ,%92 oranında az olduğu belirtilmiştir (90).

4. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde, yapılacak olan araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama yöntemleri ve elde edilecek olan verilerin analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

Bu araştırmanın konusu, milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygısının araştırılarak değerlendirilmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca yapılan spor türüne göre (bireysel sporlar ile takım sporları) benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması hedeflenmiştir.

Betimsel bir çalışma olan bu araştırma, tarama modeli niteliğindedir. Tarama modeli, var olan durumu olduğu gibi yansıtmayı esas alır. Araştırmada veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir.

Araştırmanın Amacı, bu araştırma ile milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygılarının belirlenerek, bu iki grubun benlik saygı düzeyleri arasındaki farkların anlamlılık düzeylerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. İşitme engelli milli takım sporcularından judo ve voleybol oyuncularının benlik saygıları arasındaki farkların anlamlılık düzeyleri nasıldır?

2. Spor yapmayan işitme engellilerle judo işitme engelli milli sporcularının benlik saygı düzeyleri arasındaki farkların anlamlılık düzeylerini karşılaştırma sonucu nasıldır?

3. Spor yapmayan işitme engellilerle voleybol işitme engelli milli sporcularının benlik saygı düzeyleri arasındaki farkların anlamlılık düzeylerini karşılaştırma sonucu nasıldır?

Bu çalışmada araştırmanın evrenini, elit düzeyde mücadele sporları, elit düzeyde takım sporları yapan ve spor yapmayan işitme engelli bireyler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise, milli takım düzeyinde judo ve voleybol sporu yapan işitme engelli bireyler ile spor yapmayan işitme engelli bireylerden 60 üyeden Gaziantep İşitme Engelliler Derneğinden 30 gönüllü

katılımı ile oluşturulmuştur. Araştırmaya, milli takım düzeyindeki 10 judocu, 13 voleybolcu ve 30 yetişkin işitme engelli spor yapmayan olmak üzere toplam 53 işitme engelli denek gurubu gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan judocuların yaş ortalaması: 23,0 yıl, voleybolcuların: 22,5 yıl ve spor yapmayan işitme engelli katılımcıların ise: 22,4 yıl olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılanların örneklemini deafolimpic müsabakalarına hazırlanan judo milli takımı ve voleybol milli takımında sınırlı sayıda milli sporcu olmasından dolayı araştırma bu şekilde yapılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan katılımcılar için kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formunda her katılımcı için yaş, eğitim, aile (anne-baba) eğitimi, gelir düzeyi, anne-baba meslek, kardeş sayısı ve başka engelli kardeşinin olup olmadığını kapsayan sorulardan oluşmuştur. Bilgi formu Torun'un 1995'de yaptığı çalışmadan alınmış ve geliştirilmiştir. Bu form kapsamındaki bilgilerde verilmiştir.

Bu araştırmada "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri"nin kısa formu kullanılmıştır. Kısa form benlik saygısı ile ilgili kendini küçümseme, liderlik, popülerlik, anne-baba-aile, atılganlık ve kaygı gibi faktörleri kapsayan 25 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırma da envanterin ölçtüğü alt faktörler değil, genel benlik saygısı puanı dikkate alınmıştır. Bu envanter yetişkin engelli bireylere uygun olarak hazırlanmıştır. Envanter maddeleri 'Bana Uygun-Bana Uygun Değil' biçiminde yanıtlanmaktadır. Envanterde yüksek benlik saygısının göstergesi kabul edilen cevaplara 1, diğer cevaplara ise 0 puan verilmiştir. Envanterden alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 0'dır. Envanterden alınan puan yükseldikçe bireylerin benlik saygıları da yükselmektedir.

Araştırmada veriler iki farklı araç kullanılarak toplanılmıştır. Bunlardan ilki, katılımcıların benlik saygılarını belirlemek amacıyla kullanılan "Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri" diğeri de kişisel bilgileri toplamak amacıyla kullanılan

“Kişisel Bilgi Formu”dur. Envanter Pişkin’in 1997’de yapmış olduğu araştırmadan aynen alınmış, Kişisel Bilgi Formu ise Torun’un 1995’te yapmış olduğu araştırmadan alınmış ve yeniden düzenlenmiştir. Bu araştırma haziran 2009-şubat 2010 tarihleri arasında araştırmacı tarafından yapılmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeğindeki sorular ve kişisel bilgi formundaki soruların cevapları form üzerine işaretlenmiştir. Cevaplama süresi kısıtlı tutulmamıştır. Spor yapmayan gruplara anketler, işitme engelliler derneği içerisinde dağıtılmıştır. Spor yapan gruba ise Çankırı Sporcu Kamp Eğitim Merkezinde, milli takım kampında toplantı salonunda dağıtılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 11.5 istatistik programı kullanılmıştır. Envanter ve kişisel bilgi formu ile verilerin çözümlenmesinde; frekans dağılımı, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Öncelikle gruplar spor yapan ve spor yapmayanlar olarak iki gruba ayrılmıştır. Spor yapan gruplar da kendi aralarında, bireysel mücadele sporları (Judo) ve fiziksel temasın olmadığı takım sporları (Voleybol) olarak iki farklı gruba ayrılmıştır. Grupların benlik tasarımları arasındaki farkların anlamlılık düzeyini belirlemek için, ‘Mann Whitney U Testi’ kullanılarak 0.01 ve 0.05 anlamlılık düzeyinde incelenmiştir.

5. BULGULAR

Tablo- 3 Araştırma Gurubu

Brans	N	%	Yaş±-SD
Judo	10	18,9	23,0±4,3
Voleybol	13	24,5	22,5±6,4
Spor yapmayan	30	56,6	22,4±2,7
Toplam	53	100	22,5±4,1

Araştırmaya, milli takım düzeyindeki; 10 judocu, 13 voleybolcu ve 30 yetişkin işitme engelli spor yapmayan olmak üzere toplam 53 işitme engelli denek gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmaya katılan judocuların yaş ortalaması; 23,0 yıl, voleybolcuların; 22,5 yıl ve işitme engelli spor yapmayan katılımcıların ise; 22,4 yıl olduğu tespit edilmiştir.

Tablo-4 Milli Takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin ekonomik durumları

Eğitim	N	% N	Gelir	N	% N
Okur-Yazar	1	1,9	200-400	8	15,1
İlkokul	32	60,4	400-600	34	64,2
Ortaokul	2	3,8	800-1000	6	11,3
Lise	18	34,0	1000 Üzeri	5	9,4
Toplam	53	100	Toplam	53	100

Araştırmaya katılan deneklerin eğitim düzeyleri, %60,4 ilkokul, %34,0 lise, %3,8 ortaokul ve %1,9 unun okur yazar olduğu belirlendi. Katılımcıların gelir düzeyleri ise, % 64,2 sinin 400-600 Tl arasında %15,1 inin 200-400, %11,3 unun 800-1000 ve % 9,4 ünün 1000 üzeri olduğu belirlenmiştir.

Tablo-5 Ailedeki kardeş sayıları ve engellilik durumu

Kardeş Sayısı	N	%	Engelli Kardeş var mı?	N	%	Engelli Kardeş Sayısı	N	%
1,00	3	5,7	Yok	21	39,6	Yok	21	39,6
2,00	9	17,0	Var	32	60,4	1 Tane	14	26,4
3,00	12	22,6	Toplam	53	100	2 Tane	9	17,0
4,00	9	17,0				3 Tane	7	13,2
5,00	5	9,4				4 Tane	2	3,8
6,00	8	15,1				Toplam	53	100
7,00	3	5,7						
8,00	4	7,5						
Toplam	53	100						

Araştırmaya katılan deneklerin kardeş sayıları %22,6'sının 3 kardeşi, %17,0'sinin 2 ve 4 er kardeşlerinin, %15,1 inin 6 kardeşi, %9,4 ünün 5 kardeşi, %7,5 inin 8 kardeşi ve %5,7 sinin 1 ve 7 kardeşinin olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %39,6 engelli kardeşlerinin olmadığı, %60,4'unun ise engelli kardeşinin olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların engelli kardeşlerinin dağılımı ise %39,6 sınıfın engelli kardeşinin olmadığı, %26,4'ünün 1 engelli kardeşinin %17,0'sinin 2 tane, %13,2 sinin 3 tane ve %3,8'inin ise 4 tane engelli kardeşinin olduğu belirlenmiştir.

Tablo- 6 Anne ve baba yaşama durumları

Anne Yaşıyor mu?	N	% N	Baba Yaşıyor mu?	N	% N
Evet	46	86,8	Evet	45	86,8
Hayır	7	13,2	Hayır	8	15,1
Toplam	53	100	Toplam	53	100

Araştırmaya katılan 53 deneğin % 86,8 'ının annesinin hayatta olduğu, %13,2' sinin ise olmadığı, aynı şekilde %84,9'ının babasının hayatta olduğu %15,1'inin ise hayatta olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo- 7 Anne ve baba eğitim ve meslek durumu

Baba Eğitim	N	% N	Anne Eğitim	N	% N	Baba Meslek	N	%N	Anne Meslek	N	% N
Okur Yazar	6	11,3	Okur Yazar	33	62,3	Emekli	6	11,5	Memur	2	3,8
Değil			Değil								
Okur Yazar	6	11,3	Okur Yazar	6	11,3	Memur	4	7,7	İşçi	1	1,9
İlkokul	28	52,8	İlkokul	9	17,0	İşçi	25	48,1	Ev Hanımı	50	94,3
Ortaokul	5	9,4	Ortaokul	1	1,9	İşsiz	11	21,2	Toplam	53	100
Lise	7	13,2	Lise	3	5,7	Serbest	6	11,5			
Üniversite	1	1,9	Üniversite	1	1,9	Toplam	52	100			
Toplam	53	100	Toplam	53	100						

Araştırmaya katılan 53 deneğin anne baba eğitim düzeylerine bakılmıştır. Sonuçta babalarının %52,8'inin annelerinin %17'sinin ilkokul, babalarının %11,3'ünün annelerinin % 62,3 'ünün okuryazar olmadığı, hem anne hem de

babalarının %11,3'ünün okur-yazar olduğu, babalarının %9,4'ünün annelerinin %1,9'unun ortaokul, babalarının %13,2'sinin annelerinin %5,7'sinin lise ve anne ve babalarının sadece %1,9'unun üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir.

Tablo- 8 Milli Takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları .

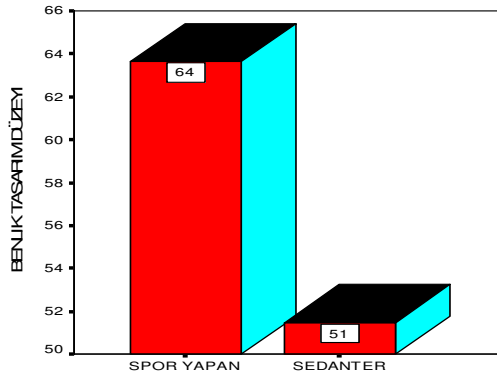
	Branş	N	X±SD	Ort.Arası Fark± SD	Z	p
Benlik Saygısı	Sporcu	23	63,65±2,41	12,18±2,7	-3,709	0,000**
	Sedanter	30	51,46±1,49			

N:Denek sayısı, X:Ortalama Değer, SD: Standart hata, p:Anlamlılık düzeyi, *: p<0.05.

**p<0.01

Araştırmaya katılan 23 işitme engelli üst düzey sporcunun benlik tasarım düzeyinin 63,65 olduğu aynı şekilde işitme engelli sedanter 30 deneğin benlik tasarım düzeyinin 51,46 olduğu belirlendi. Her iki grubun benlik tasarımları arasında fark 12,18 olduğu ve yapılan istatistiki değerlendirme sonucunda bu farkın 0,01 anlamlılık düzeyinde işitme engelli milli sporcuların benlik tasarım düzeylerinin, işitme engelli sedanterlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. p<0.01

Şekil-1 Milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasındaki ilişki



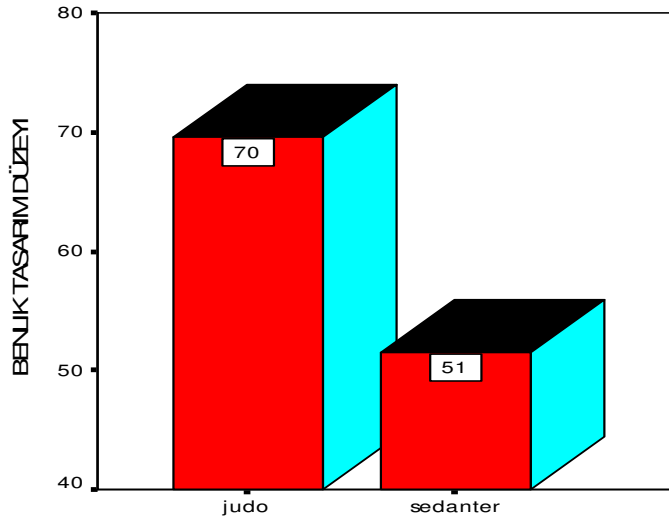
Tablo-9 İşitme engelli milli takımında yarışan, mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.

	Branş	N	X±SD	Ort.Arası Fark± SD	Z	p
Benlik Saygısı Düzeyi	Judo	10	69,60±3,27	18,13 ±3,19	-3,902	0,000**
	Spor yapmayan	30	51,46±1,49			

N:Denek sayısı, X:Ortalama Değer, SD: Standart hata, p:Anlamlılık düzeyi, *: p<0.05. **:p<0.01

Araştırmaya katılan 10 işitme engelli judocunun benlik tasarım düzeyinin 69,60 olduğu aynı şekilde işitme engelli spor yapmayan 30 deneğin benlik saygısı düzeyinin ise; 51,4667 olduğu belirlendi. Her iki grubun benlik saygıları arasında fark 18,13 olduğu ve yapılan istatistiki değerlendirme sonucunda bu farkın 0,01 anlamlılık düzeyinde işitme engelli milli judocuların benlik tasarım düzeylerinin işitme engelli spor yapmayanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. p<0.01

Şekil-2 İşitme engelli milli takımında yarışan, mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları.



	Branş	N	X±SD	Ort.Arası Fark± SD	Z	p
--	-------	---	------	--------------------	---	---

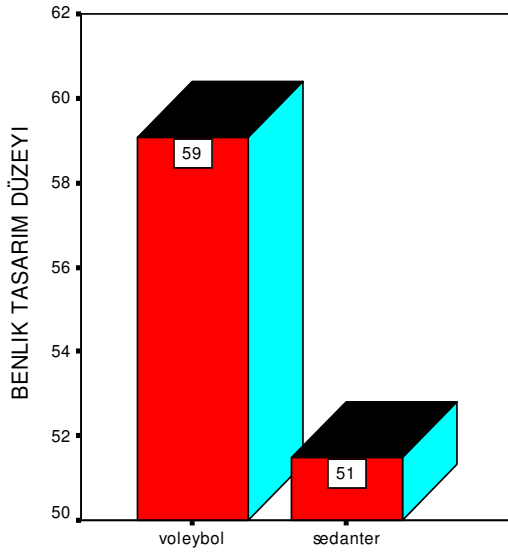
Benlik	Voleybol	13	59,07±2,94	7,61±2,97	-2,170	0,030*
Tasarım Düzeyi	Sedanter	30	51,46±1,49			

Tablo-10 İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları

N:Denek sayısı, X:Ortalama Değer, SD: Standart hata, p:Anlamlılık düzeyi, *: p<0.05. **:p<0.01

Araştırmaya katılan 10 işitme engelli milli voleybolcunun benlik tasarım düzeyinin 59,07 olduğu aynı şekilde işitme engelli sedanter 30 deneğin benlik tasarım düzeyinin, 51,46 olduğu belirlendi. Her iki grubun benlik tasarımları arasında fark 7,61 olduğu ve yapılan istatistiki değerlendirme sonucunda, bu farkın 0,05 anlamlılık düzeyinde işitme engelli milli voleybolcuların benlik tasarım düzeylerinin işitme engelli spor yapmayan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. p<0.05

Şekil-3 İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları



Tablo-11 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile işitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcuların benlik saygıları

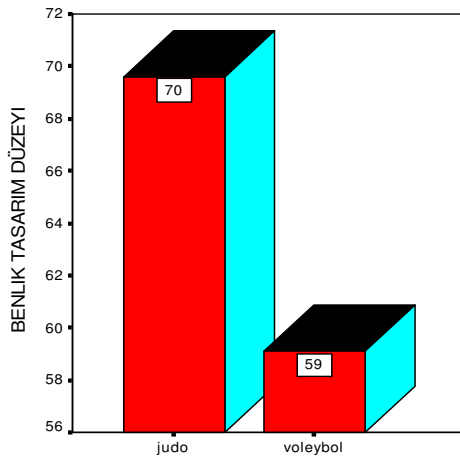
	Branş	N	X±SD	Ort.Arası Fark± SD	Z	p
Benlik Tasarım Düzeyi	Judo	10	69,60±3,27	10,52	-2,00	0,046*
	Voleybol	13	59,07±2,94	±4,41		

N:Denek Sayısı, X:Ortalama Değer, SD: Standart Hata, p:Anlamlılık Düzeyi, *: p<0.05.

** :p<0.01

Araştırmaya katılan 10 işitme engelli judocunun benlik tasarım düzeyinin 69,60 olduğu aynı şekilde işitme engelli milli takımdaki 13 deneğin benlik tasarım düzeyinin, 59,07 olduğu belirlendi. Her iki grubun benlik tasarımları arasında fark 10,52 olduğu ve yapılan istatistiki değerlendirme sonucunda bu farkın 0,05 anlamlılık düzeyinde işitme engelli milli judocuların benlik tasarım düzeylerinin işitme engelli milli voleybolculardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. p<0.05

Şekil-4 İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile işitme engelli milli takımında yarışan Voleybol branşındaki sporcuların benlik saygıları



6. TARTIŞMA ve SONUÇLAR

1. Milli Takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasında yapılan analizle; benlik saygıları düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Spor yapma ile benlik saygısı arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu ve spor yapmanın benlik saygısını yükseltmede yararlı olduğu söylenebilir. Literatürde bu araştırma sonucunu destekleyen ve desteklemeyen birçok araştırma bulunmaktadır.

Yegül'ün yaptığı çalışmada Murrey, birikmiş başarılı deneyimlerin, pozitif benlik saygısına yol açtığını ileri sürmüştür. Spor gerek fiziksel olarak fit olma duygusunun getirdiği beğeni, gerekse rekabet duygusunun verdiği enerji ile bu yaş grubu ergenlerin benlik saygılarını olumlu yönde değerlendirmelerinde etkili bir faaliyet olarak düşünülebilir. (93)

Yegül (1999), liseli erkek sporcular ile sporcu olmayanlar arasında, benlik saygısı ile benlik algısı puanları arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında, sporcu olan bireyler ile sporcu olmayanlar arasında Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin, benlik saygısı alt ölçeği puanlamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulamamıştır (93).

Mars ve arkadaşları (1986), yaptıkları araştırmada dağcılık programına katılan kişilerin benlik kavramlarının geliştiğini, Miller de (1988), yüzme programına katılan 9-14 yaşındaki çocukların benlik kavramlarının geliştiğini belirtmiştir (93).

Tufan (1988) yaptığı çalışmada Valley (1992), egzersiz yapmanın benlik saygısına olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir (84).

Tiryaki ve Moralı (1992), yaptıkları bir araştırmada, 222 sporcu ve 471 sporcu olmayan liselinin benlik saygılarını ve sosyo-demografik özelliklerini karşılaştırmışlardır.''Rosenberg Benlik Saygısı'' kullanılan araştırmada bu değişkenler için sporcu olanlar ile sporcu olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (83).

Çoban ve arkadaşlarının yaptıkları bir araştırmada, sporun amacına uygun olarak yapıldığı takdirde, öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bıraktığı ve spor yapıp rahatlayarak derslerine daha iyi konsantre oldukları görülmüştür. Sporcu öğrencilerin spor yapmalarındaki amaçlarının, genel olarak 'spor ihtiyacını giderme' (%41.2) olduğu belirlenmiştir. Genel ortalamada ikinci en önemli amacın ise, 'sağlığı koruma' (%29.7) olduğu görülmüştür (27).

Gürhan (1986), "Lise öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler" adlı araştırmasında, çeşitli bölümlerden elde edilen bulgulara göre, lise öğrencilerinin benlik tasarım düzeyleri, özlük niteliklerinden, kültürel niteliklerinden ana- babalarının davranışsal özelliklerinden değişik derecelerde etkilenmektedir. Okul yaşamında serbest zaman etkinliklerine katılan ve spor yapan öğrencilerin, benlik tasarım düzeylerinin yapmayanlara göre üst seviyede olduğu belirtilmektedir (46).

Aksaray ve İnanç (2003), beceri eğitiminin ve benlik saygısını geliştirmeye yönelik aktivitelerin, benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, iki farklı deney grubu; plasebo grubu ve bir kontrol grubu yer almıştır. Elde edilen bulgular beceri ve aktivite programlarına katılan öğrencilerin genel, sosyal, aile, okul ve toplam benlik saygısı puanlarının yükseldiğini göstermektedir (3).

Özgeylani (1996), liseli erkek sporcu ve sporcu olmayanların benlik kavramlarını karşılaştırdığı araştırmasında, sporcuların daha yüksek benlik kavramına sahip olduklarını ortaya koymuştur (93).

Görüldüğü gibi, yukarıda kısaca sonuçları verilen araştırmaların bir bölümü, araştırmanın sonucunu destekleyerek sporcu olanların, spor yapmayanlara göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduğunu belirtirken, diğer bir bölümü ise fark olmadığını belirtmektedir. Bu araştırmaya katılan milli takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin

benlik saygıları üzerinde yapılan çalışmalardan sporun engelli bireylerin benlik saygılarını olumlu yönde etkilediği düşünülebilir.

Günümüzde birçok araştırma düzenli spor faaliyetlerine katılanlarda, sadece benlik tasavvurunun olumlu yönde değiştiği sonucunu vermiştir. Burada genel benlik tasavvurundan çok fiziksel benlik algılaması daha fazla etkilenmektedir (54).

Shouval (1980), bireyin benliği ile ilgili olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunmanın, bireyin benlik tasarım düzeyine etkisini araştırdıklarında, olumlu değerlendirmelerin, olumsuz değerlendirmelere göre bireyin benlik tasarım düzeylerini artırıcı türden etkisinin olduğunu araştırmaları sonunda belirtmişlerdir (47).

Yukarıda belirtilen araştırma ışığında, işitme engellilerin ailesinden, çevresinden, spor yapanlar için ise, birlikte çalıştıkları antrenörlerin olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerinden de etkilenebileceği göz önünde bulundurulabilir. Bu araştırma sonucuna göre; bu dönem ergenlerin spora katılımının, kendi benlik algılamalarını olumlu etkilediği söylenebilir.

2. İşitme engelli milli takımında yarışan, mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile işitme engelli milli takımında yarışan, voleybol branşındaki sporcuların, benlik saygıları arasındaki farklılıkların bireysel sporlardan olan judo branşında sadece sporcunun yeteneğinin ön planda olduğu söylenebilir. Fakat voleybol takım oyunu olduğu için diğer takım oyuncularının da yeteneği ve becerisi ön plandadır. Benlik saygısında gözlenen bu farklılığın, takım sporu ve bireysel spordan kaynaklandığı da söylenebilir.

3. İşitme engelli milli takımında yarışan mücadele sporlarından judo branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasındaki ilişkide, judo sporu yapan işitme engelli sporcuların benlik saygılarının daha

yüksek olduğu görülmektedir. Judo, mücadele sporu olması sebebiyle, işitme engelli milli sporcularda benlik saygıları daha yüksek olduğu söylenebilir.

4. İşitme engelli milli takımında yarışan voleybol branşındaki sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin benlik saygıları arasındaki ilişki arasında yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmuş, işitme engelli milli voleybolcuların benlik tasarım düzeylerinin işitme engelli sedanterlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İşitme engelli bireylerin spora yönlendirilmesi ile benlik saygılarının daha yüksek çıkabileceği söylenebilir.

6. Milli Takım düzeyindeki işitme engelli sporcular ile spor yapmayan işitme engelli ergenlerin ekonomik durumları arasındaki ilişki açısından genel olarak ekonomik durumlarının milli gelirin altında ve ailenin okuma yazma oranının Türkiye ortalamasının çok altında olduğu görülmüştür. İşitme engellilerin bilinçlendirilerek eğitim durumunun yükseltilmesi ile ilişkili olduğu söylenebilir. Onlara imkân sağlanmasıyla sorunlarının bir derece azaltılması hedeflenebilir.

7. Anne ve baba eğitim ve meslek durumları, yaşama durumları, ailedeki kardeş sayısı ve engellilik durumları demografik bilgi olarak verilmiştir.

Gürhan (1986), "Lise öğrencilerinin Benlik Tasarım Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler" adlı araştırmasına göre, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelere mensup öğrencilerin benlik tasarım düzeyi, alt seviyelerdedir (46).

Rosenberg (1978), Eğitim-benlik tasarımı, meslek-benlik tasarımı ve gelir-benlik tasarımı arasındaki ilişki incelenmiş ve eğitim, gelir ve meslek bakımından daha üst düzeyde olanlar lehine anlamlı farklar bulunduğu saptanmıştır (46).

Türker (1977), sosyo-ekonomik bakımdan avantajlı öğrencilerin, çeşitli özellikleri ile ilgili bulunan bir araştırmasında, bu gibi öğrencilerin zihinsel

yetenek ve kavrama güçlerine ilişkin benlik kavramı düzeylerinin avantajlılara göre daha düşük olduğu sonucuna varmıştır (46).

Türkiye’de en önemli sorunlardan olan engelli bireylerin topluma kazandırılması, kendileriyle barışık ve çevrede hor görülmeden yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak amacıyla onları çeşitli aktivitelere hazırlamak gerekmektedir. Bunun sağlanması eğitimle olur. Ailede engelli birey olmasına gerek yoktur. Unutulmamalıdır ki herkes bir engelli adaydır. Bu anlamda yaşadığım tecrübelerden şu önemli hususlara dikkat edilmelidir

İşitme engellilerin eğitilmesine ne kadar önem versek de spor anlamında özel eğitimli beden eğitimi branş öğretmenleri hala Türkiye’de yetişmemektedir. Türkiye’de işitme engelliler okuluna atanan tüm öğretmenler özel eğitim öğretmenleri hariç, onların işaret diline hakim değildir. Ancak zaman ve tecrübe, bazen de kurslar alarak görev süresince iletişimde mecbur olduklarından bu dili öğrenmektedirler.

Araştırmada, benlik saygısında sporun ne kadar etkili olduğu belirtilmiştir. Ancak bu çalışmaları yaptıracak, nitelikli, bilgi sahibi beden eğitimi öğretmenleri ve çeşitli branşlarda antrenörler yetiştirilmelidir. Gönüllü çalışmak isteyen eğitimli kişiler desteklenmelidir. Tesis, malzeme, vs sağlanmalıdır.

Toplumun işitme engellilerle iletişim kurma ve bu bireylerin genel özellikleri konusunda bilgilendirilmesi ve işitme engellilerin sadece bireysel farklılıkları olan bireyler olarak görülmelerini sağlamak için bilgilendirici programlar ve broşürler hazırlanmalıdır.

2005 yılında yapılan, dünya spor bilimleri kongresinde, engelliler sempozyumunda, işitme engelliler için çok önemli bir husus ortaya çıkmıştır. İşitme engelliler, Türkiye’de işitme engelliler arasında yarışmaktadır. Fakat, dünyada bir çok ülkede, normal sporcularla yarışmak isteyenler yarışmaktadır.

Ancak Türkiye de bu halen çözülmemiştir. Eğer sportif başarı arttırılması ve işitme engellilerin entegrasyonunu sağlamak istiyorsak birçok branşta bu yapılmalıdır.

05-15 Eylül 2009 tarihinde yapılan, (Deafolimpic)İşitme Engelliler Olimpiyatlarında, bu çalışmada yer alan Murat BAŞTUĞ adlı sporcumuz Judo branşında, Türkiye de alınan bu branşın ilk madalyası, gümüş madalya sahibi olmuştur. Bu başarı araştırmamdaki benlik saygısı anlamında çok yeni bir örnek olarak daha da pekiştirmiştir.

G.S.G.M engelliler içinde yeni bir yönetmelik yayınlanmıştır.Sporla Avrupa Dünya ve olimpiyat dereceleri alan engelli sporcuların devlet sporculuğu hakkı kazanması ve ömür boyu maaş hak etmesi hususu çok önemli olup tüm engelli bireylere duyurularak spora kazanılmaları sağlanmalıdır.Genellikle ekonomik sıkıntı yaşayan bu bireyler için çok önemlidir.

Başarılı olan engelli sporcuların örneğin işitme engelli okullarında görev yapabilmeleri için gerekli eğitim üniversite altyapıları hazırlanarak, bu eğitimi aldıktan sonra daha iyi iletişim kuracakları okullarda beden eğitimi öğretmeni ve antrenör olarak istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.

İşitme engellilerin kendilerini tanıyabilmeleri ve kişiliklerini geliştirebilmelerine olanak sağlayacak eğitim ortamının oluşturulması, başarılı ve ruh sağlığı yerinde bireyler yetiştirmek için benlik saygısı düzeyini yükseltici ve olumlu yönde etkileyebilecek sosyal ve sanatsal etkinliklere yer verilmesi sağlanmalıdır.

İşitme engelli bireylerin çalıştıkları işyerlerindeki personelin ve işitme engellilere hizmet veren sağlık personelinin, emniyet güçlerinin vb. personelin işitme engellilerin özellikleri ve iletişim yöntemleri konusunda hizmet içi eğitim almaları sağlanmalıdır. İşitme engelli yetişkinlerin etkili iletişimine yönelik uluslar arası çalışmalar yapılması için bu konuda sivil toplum örgütleri ve kamu

kurum ve kuruluşlarının işbirliği ile üniversitelerde ve kamuda görevli ilgili personelin yurtdışında yetiştirilmeleri sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında, engelliler ve ailelerinin yaşadığı sorunlara çözüm bulmak, engelli bireylerin kendilerine yetebilen ve üretken bireyler olarak toplumsal hayata tam katılımlarını sağlamak gereklidir. Yaşam kalitelerini arttırmak için, işitme engelli milli sporcular ile ve spor yapmayan işitme engelli bireylerin benlik saygılarının ölçülerek, işitme engelli milli sporcuların, spor yapmayan işitme engelli bireylerden benlik saygıları düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma daha önce sporla ilgili yapılan benlik saygısı araştırmaları kapsamı genişletilerek, sporun benlik saygısını nasıl etkilediği konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı söylenebilir.

7.KAYNAKLAR

1. Aine D and Lester D. (1995). Exercise Depression and Self Esteem. Perceptual and Motor Skills,;81.U.K.
2. Akçamete G .(2003). İşitme Engellilerin Eğitiminde Öğretmen El Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
3. Aksaray S. (2003). Ergenlerde Benlik Saygısı Geliştirmede Beceri eğitimi ve Aktivite Merkezli Programların Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
4. Anderson G. Olsson E. Rydell A.M. & Larsen, H.C. (2000). Social competence and behavioural problems in children with hearing impairment. Audiology, 39, 88-92. Uppsala University, Sweden.
5. Antia S. & Kreimeyer K. (1988). Maintenance of positive peer interaction in preschool hearing-impaired children. The Volta Review, December, 325-337.U.S.A.
6. Aracı H. (2001).Öğretmen ve Öğrenciler İçin Okullarda Beden Eğitimi. Nobel Yayınevi. Ankara.
7. Aras N. (1992)."Özel Eğitime Muhtaç Kişiler ve Beden Eğitimi Spor",Çağdaş Eğitim. sayı:180, s: 21-2.
8. Arnas Y A. (2004) Sokakta Çalışan Çocukların Öz Kavram Düzeylerinin İncelenmesi.Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 11(1): 2-10.
9. Aşçı F H, Gökmen H, Tiryaki G. ve Öner U. (1993) Liseli Erkek Sporcuların ve Sporcu Olmayanların Benlik Kavramları. Spor Bilimleri Dergisi, (4) 1: 34-43.Ankara.
10. Aştı N., Bilgin H. (1997). IV Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu Kitabı, ss:250-258. Kıbrıs.
11. Ayaz Ş. (2002). Hemşirelerin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. İstanbul.
12. Bailantyne J. Martin, J. A. M. (1984).Deafness. Churchill Livingstone, Longman. London.
13. Bal Ü. (2003). Hastanede Çalışan Hemşire ve Diğer Bayan Sağlık Personelinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
14. Banta J. (2001)."Athletics for People With Disabilities", Developmental Medicine & Child Neurology, Vol. 43, s:47.
15. Başbakanlık özürülüler dairesi başkanlığı.(2003)."İşitme Özürlü çocukları annelerine öneriler" Ankara
16. Başer M.Bayat M. (1998). Öğrencilerin Benlik Saygılarının Değerlendirilmesi. Hemşirelik- Ebelik Eğitimi ve Uygulamalarında Kalite Sempozyumu, Kayseri.
17. Başer S. (2002)."Ankara Bölgesinde İşitme Engelli Özürlü Sporcuların Sportif Performanslarına Etki Eden Kişilik Özellikleri". Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Acil Yardım ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı. Ankara.

18. Belgin E. Dalgıç G.(1996).İşitme Engelinin Önlenmesi ve Erken Tanısında Sağlık Elemanlarına Öneriler. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
19. Bilir Ş. (1986)."Özürlü Çocukların Erken Tanısı ve Eğitimi", Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri. Hacettepe Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. Ankara.
20. Blascovich J and Tomaka J. (1991).Measures of self-esteem. In Robinson J P,Shaver P R and Wrightsman L S (Eds.), Measures of personality and social psychological attitudes. Volume 1 of Measures of social psychological attitudes , CA: Academic Press,:115-120. San Diego.U.S.A.
21. Block Martin E.(1999)."Did We Jump on the Wrong Bandwagon? Problems with Inclusion in Physical Education", Academic ResearchLibrary, 15(3), s:30-7.U.S.A.
22. Bowker A. Gadbois S. and Cornock B.(2003). Sports Participation and Self Esteem: Variations as a Function of Gender and Gender Role Orientation. Sex Roles., Champaign, IL: Human Kinetics 1-7, 44-55, 66-88, 148.U.S.A.
23. Boyce B A, Bingham S. (1995). The Effects of Goal Setting and Self-Efficiency on Task Performance: A. Field-Based Study. Research Quarterly for Exercise and Sport 66 Supplement A-73, U.S.A.
24. Brookover Thomas ve Patterson. (1985). Benlik saygısıyla akademik başarı çeviri.Hakan Sever.Ankara.
25. Bums R.B. (1982). Self concept dvelopment and k anon New York Holt.Rineharl and Winston .New York.U.S.A.
26. Coopersmith, S. (1967). The Antecedents of Self-Esteem, San Francisco: CA,Freeman.U.S.A.
27. Çoban B. ,Devecioğlu S,Güler G. ,Zirek O, Sarikaya M.,Turan M. (2003).Okul Takımlarında Faaliyet Gösteren Sporcu Öğrencilerin Faaliyet Amaçları Ve Beklentileri Üzerine Bir Çalışma (Elazığ Đli Örneği),Beden Eğitimi veSporda Sosyal Alanlar Kongresi, , s.396-404 ,Ankara.
28. Çuhadaroğlu F. (1986).Adolesanlarda Benlik Saygısı. Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
29. Çuhadaroğlu F. (1989). Üniversite Gençliğinde Kimlik Bocalamaları. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi. Ankara.
30. Dalgıç, G.(1996).İşitme Engelinin Önlenmesi ve Erken Tanısında Sağlık Elemanlarına Öneriler. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
31. Darıca N. Ebru T. (1995).İşitme Engelli Çocuklar ve Motor Gelişim.Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu. Ankara: T.C Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitimi Dairesi Başkanlığı Yayınları. Antalya

32. Demirkol Ö., Doğan S. (2003). Benlik Kavramı-Beden İmgesi, C.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, Sivas.
33. Dereboy F., Dereboy Ç., Coşkun A. ve Ark. (1994) .Öz Değer Duygusu, Öz İmgesi ve Kimlik Duygusu, I. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, ss:3-12.36-Aştı N., Bilgin H. (1997) IV Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu Kitabı, ss:250-258. Kıbrıs.
34. Doğan O, Doğan S, Çorapçıoğlu A ve Çelik G. (1994). Aktif ve Sosyal Etkinliklere Katılmamın Beden İmgesi ve Benlik Saygısına Etkisi. Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi,; 2(1):33-38.
35. Doğan S. (1993) .Organ ve Fonksiyon Kaybı Olan Hastaların Beden İmajındaki Değişmeler ve Hemşirelerin Yaklaşım Güçlükleri, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Doktora Tezi.Ankara.
36. Erden, Z. (1995)."İşitme Engelliler ve Sağlıklı Kişilerin Motor Fonksiyonlarının Karşılaştırılması" Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Programı Bilim Uzmanlığı Tezi Ankara.
37. Ertürk B. (2003).İşitme Engelli Çocukların Ailelerine Öneriler. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı.Ankara.
38. G.S.G.M (1991). Avrupa Konseyi, Avrupa Herkes İçin Spor Yasası "Özürlüler Çev: M. Can Şipal Ankara.
39. Gill D L. (1986). Psychological Dynamicsof Sport Ilionois. Human Kinetics Publishers,; 37,103.
40. Girgin, C. (1999). "Türkçe Konuşan Doğal, İşitsel - Sözel Yöntemle Eğitim Gören İşitme Engelli Kız Çocukların Konuşma Anlaşılabilirliği İle Süre ve Perde Özellikleri İlişkisi." Anadolu Üniversitesi Dergisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1167, Eskişehir.
41. Girgin M. Cem (2003). "İşitme Engelli Çocukların Eğitimine Giriş", T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:6, s.6 -11.Eskişehir.
42. Guyton A. C.Hall John E. (2001). Medical Physiology. Çev. Hayrinnisa Çavuşoğlu Tavaslı Matbaacılık, Ankara.
43. Güngör A. (1989). Lise Öğrencilerinin Özsayıgı Düzeylerini Etkileyen Etmenler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, ss:3-16-17-19-29. Ankara.
44. Gür A. (1996). Ergenlerde Depresyon ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,.
45. Gür, Arzu(2001).Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü.T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları/16. Ankara.
46. Gürhan C. (1986). Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarını Etkileyen Bazı Etmenler. Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Ankara.
47. Hakan S. (2004). Anadolu Lisesi Öğrencileri ile Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Benlik Tasarımı Açısından Karşılaştırılması. Milli Eğitim Dergisi, Bahar; 162.Sayı.

48. Hallahan P. D.,Kauffman M. J. (1989). Exceptional Children. Englewood,Prentice Hall
49. Hatipoğlu Z T. (1996). Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Algılanan Anne Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
50. Hogborg W (1987). Hearing-impaired students and sociometric ratings" An exploratory study The Volta Review, 89, 221-228
51. Horvat M. (1990). Physical Education and Sport for Exceptional Students.University of Georgia, Brown Publishers, U.S.A.
52. How Schools Shortchange Girls.(1992).The AAUW Report. Marlowe and Company, New York.
53. İkizler C, Karagözoğlu C . (1997) .Sporda Başarının Psikolojisi. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım,:185.
54. İkizler H C. (2002).Spor Sağlık ve Motivasyon. 1.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları,: 20,30-31.
55. İzgiç F. Akyüz G. (2001).Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobi ve Beden İmgesi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkilerin Araştırılması. 3P Dergisi. 9 (4): 592-598
56. Kalyon, T. A. (1992)."Coşkunun Zaferi" Uyanış Dergisi Aralık, s:24-6.
57. Kalyon, T.A.(1997).Özürlülerde Spor.Bağırgan Yayınevi. Ankara.
58. Karahan T F, Sardoğan M E. (1994). Psikolojik Danışma Kuramları.1.Baskı, Birsen Yayınevi.: 79-84. İstanbul.
59. Klanssek-Kyllo V. &. Rose S. (1985). Using the scale of independent behavior with hearing impaired students American Annals of the Deaf, 130 (4), 511 517.
60. Kulaksızoğlu A, Arıcak T. (2000) Üniversite Öğrencilerinde Saldırganlık, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İlişkisi. Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi,; 1(C): 87-94.
61. Kulaksızoğlu A. (2005). Ergenlik Psikolojisi. 7. Baskı, Remzi Kitabevi. İstanbul.
62. Lieberman, L. J., Houston-Wilson, Cathy . (1999)."Overcoming the barriers to including students with visual impairments and deaf-blindness in physical education".
63. Lieberman, L. J., Janet M. MacVicar . (2003)."Play and recreational habits of youths who are deaf-blind".Journal of Visual Impairment&Blindness, December, s:755-68.
64. MEB .(2000) . Otistik Çocuklar Eğitim Programı, Milli Eğitim Yayınevi, Ankara.
65. Mertens D M .(1989) .Social experiences of hearing - impaired high school youth American Annals of the Deaf, 134 (I), 1519
66. Meyen E. L. Skrtic T. M. (1995).Special Education Student Disability. Love Publishing Company, Denver, Colorado.
67. Moores D. F. Jerry J.,Bethany C. (2001)."Issues and Trends in Instruction and Deafness: AmericanAnnals of the Deaf 1996-2000
68. Öz F. (2004) .Benlik Kavramı. Sağlık Alanında Temel Kavramlar, İmaj İç ve Dış Ticaret Aş, ss: 83-111. Ankara.

69. Özer, Dilara Sevimay (2001a). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor,1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
70. Özer, Dilara Sevimay, Müniroğlu M. (1998)."Türkiye'deki Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksekokullarının Engellilere Yönelik Çalışmalarının İncelenmesi". Çağdaş Eğitim Dergisi, sayı:242, s:21-4.
71. Özkan İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler. Düşünen Adam, s:3-4-9.
72. Özsoy Y. Özyürek M. Eripek, S. (1997).Özel Eğitime Giriş. 8. Baskı, Karatepe Yayınları, Ankara.
73. Sarpkaya G, Orbeyi H, Demirel D. (2005). C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu 2. ve 4. Sınıf Öğrencilerinde Benlik Saygısı İle Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Lisans Bitirme Tezi.
74. Sennaroğlu, G.(2001). "Bebeklerde ve Çocuklarda İşitmenin Değerlendirilmesi",Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi, Sayı 3, Haziran, s.12.
75. Sevinç M. (2003) Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.I.Baskı, Morpa Kültür Yayınları,,: 330-334. İstanbul.
76. Sevindi, T. (2002)."İşitme Engelli olan ve Olmayan 11-14 Yaş Grubu Erkek Öğrencilerin Reaksiyon Zamanlarının İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Anabilim dalı Niğde.
77. St. Poul MN. (1996). Girls, physical activity and self-esteem. Melpomene Institute packet.
78. Steward A. David, M. Kathleen E. (1999)."Physical Education for Deaf Students" American Annals ofthe Deaf. 144(4), s:315-318.
79. Şipal R.Fırat.(2002).7- 11 Yaş Arası İşitme Engelli ve Normal İşiten Çocukların Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı İçin Öngördüğü Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Ankara.
80. Tatar Y. (1995)."İşitme Özürlülerde Spor ve Ruhi Faydaları. Özürlü / İşitme Özürlü Ekseninde bir Analiz". Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı Doktora Tezi. İstanbul.
81. Tatar, Y. (1997). Özürlüler ve Spor İşitme Özürlüler Fiziksel Engelliler Vakfı Yayını. Ankara .
82. Tiggeman M and Williamson S. (2000). The Effect of Exercise on Body Satisfaction and Self-Esteem as a Function of Gender and Age. Sex Roles,,: 119-127.
83. Tiryaki Ş. (2000).Spor Psikolojisi Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. 1. Baskı , Eylül Yayınevi,,:109. İstanbul.
84. Tufan B. (1988). Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Bir İnceleme. XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi. Gata Ankara.
85. Turnbull R. Turnbull A. Shank M. Smith S. (2002).Exceptional Lives. Special education in Today's School. Merill Prentice Hall, Ohio.

86. Tüfekçioğlu E. (2002).Okul Öncesi 4-6 Yaş Çocuklarında Algısal Motor Gelişim Programlarının Denge Ve Çabukluk Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
87. Türkbay T. Özcan C. Doruk A.Uzun Ö. (2005). Ergenlerin Psikiyatrik Belirtileri ve Benlik Saygıları Üzerine Kimlik Bocalamasının Etkileri. Türkiye'de Psikiyatri Dergisi,;7(3):92-97.
88. Ünsar S. İşseler H. (2003).Trakya Üniversitesi Sağlık Hizmetleri M.Y. O. Öğrencilerinin Benlik Saygısını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Hemşirelik Forumu Dergisi.
89. Williams J M and Currie CE. (2000). Self Esteem and Physical Development During Early Adolescence: Pubertal Timing and Body Image. Journal of Early Adolescence,; 20: 129.
90. Women's Sports; Foundation (1998)Eisenhower Park, East Meadow, New York.
91. Yalçınkaya F. (1994), İşitme kayıplı ve Normal İşiten Çocukların Gelişimlerinin Karşılaştırılması: Eğitim Odyolojisi Programı Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.Ankara.
92. Yavuzer H. (2002). Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu. 8. Baskı, Remzi Kitabevi. İstanbul.
93. Yegül I B. (1999).Liseli Erkek Sporcular ile Sporcu Olmayan Bireylerin Benlik Saygısı ve Atletik Yeterlik Puanlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
94. Yergin, S.(2002)."Beden Eğitimi ve Sporun Önemi". Çağdaş Eğitim. Eylül s:37-40.
95. Yörükoğlu A. (1985) .Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları. Birinci Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları. Tisa Matbaacılık, Ankara.
96. Yörükoğlu A. (1988).Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları. 5.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi. İstanbul.
97. Yörükoğlu A. (1989). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Baskı 3, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
98. Yörükoğlu A. (2000).Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar, 11.Basım, Özgür Yayınları. İstanbul.

YAŞ: BOY: KİLO: EĞİTİM: SPOR YAŞI:

KARDEŞ SAYISI: ENGELLİ KARDEŞİ VARMI:

BABA EĞİTİM: ANNE EĞİTİM: BABA MESLEK: ANNE MESLEK:

GELİR DÜZEYİ: 200-400 : 400-600 : 600-800 : 800-1000 : 1000 YTL ÜZERİ:

Aşağıda bazı cümleler bulunmaktadır. Kendinize uygun bulduğunuz cümleleri yanındaki "bana uygun" seçeneğine, kendinize uygun bulmadığınız cümleleri "bana uygun değil" seçeneğine (x) işareti koyarak cevaplayınız

BİLGİ VE ANKET FORMU Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği	BANA UYGUN	BANA UYGUN DEĞİL
1. Sık sık keşke başka birisi olsam diye düşünürüm.		
2. Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.		
3. Eğer elimde olsaydı kendimde birçok şeyi değiştirmek isterdim.		
4. Karar vermede fazla zorluk çekmem.		
5. İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.		
6. Evde kolayca moralim bozulur.		
7. Yeni şeylere kolay alışamam.		
8. Yaşıtlarım arasında sevilen biriyim.		
9. Genellikle ailem benden birçok şey bekler.		
10. Ailem genellikle duygularıma önem verir.		
11. Başkalarının söylediklerini kolaylıkla kabul ederim.		
12. Benim yerimde olmak oldukça zordur.		
13. Hayatımın karmakarışık olduğuna inanıyorum.		
14. Genellikle başkaları düşüncemi kabul ederler.		
15. Kendimi yetersiz buluyorum.		
16. Sık sık evden uzaklaşmayı düşünürüm.		
17. Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam.		
18. Başkaları kadar güzel/yakışıklı değilim.		
19. Söylenecek bir sözüm varsa onu söylemekten çekinmem.		
20. Ailem duygularımı anlar.		
21. Çok sevilen bir kimse değilim.		
22. Genellikle ailemin beni dışladığına inanıyorum.		
23. Yaptığım şeyler genellikle cesaretimi kırar.		
24. Çevremde olup bitenlerden rahatsız olmam.		
25. Güvenilir bir kişi olmadığımı düşünüyorum.		

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI SOYADI : Önder KARAKOÇ

DOĞUM YERİ ve YILI : KAMAN/ 21.08.1975

ADRES : GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ BESYO

E- POSTA : onderkarakoc@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

İLKÖĞRETİM : Çizmeci İlköğretimokulu / ANKARA

ORTAOKUL : Namık Kemal Ortaokulu/ ANKARA

LİSE : Ankara Atatürk Lisesi/ ANKARA

LİSANS : Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
Beden Eğitimi Öğretmenliği/ ANKARA

ÇALIŞMA HAYATI:

ZONGULDAK/ 1999 Çaycuma Perşembe Lisesi Beden Eğitimi Öğretmenliği

GAZİANTEP / 1999-2000 5.Zırhlı Tugay Tank Takım Komutanı-Yedek Subay

GAZİANTEP / 2000-2002 Polis Meslek Yüksekokulu-Yakın Savunma Öğr.Gör.

GAZİANTEP / 2002-2003 Özel Sanko Okulları Beden Eğitimi Öğretmenliği

GAZİANTEP / 2003-..... Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğr.Gör.